

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньою програмою професійного спрямування:
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»

на тему: «Обліково-аналітичне забезпечення управління та внутрішній контроль запасів підприємства (на прикладі ТОВ "Т.Д.плюс")»

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Валянова Світлана Іванівна _____

Науковий керівник:

Канд.екон.наук, доцент

Москалюк Ганна Олександрівна _____

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЗАПАСАМИ.....	6
1.1. Сутність, оцінка та класифікація запасів.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні.....	13
1.3. Проблемні питання обліку та внутрішнього контролю операцій з запасами підприємства в умовах війни.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ НА ТОВ «Т.Д.ПЛЮС»	22
2.1. Загальна економічна характеристика та аналіз фінансового стану ТОВ «Т.Д.плюс».....	22
2.2. Діюча система обліку, контролю та оподаткування операцій з запасами на підприємстві.....	32
2.3. Напрями удосконалення обліку та системи внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс».....	41
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПАСІВ НА ТОВ «Т.Д.ПЛЮС»....	46
3.1. Аналіз складу та структури запасів ТОВ «Т.Д.плюс».....	46
3.2. Аналіз ефективності використання запасів підприємства.....	50
3.3. Кореляційно-регресійний аналіз використання запасів на ТОВ «Т.Д.плюс».....	57
ВИСНОВКИ.....	66
Список використаних джерел.....	70
Додатки.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розробка ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення на будь-якому підприємстві дає можливість не тільки мінімізувати його витрати, але й підвищити точність планування та контролю, що в кінцевому випадку дозволяє підприємству тимчасово реагувати на зміни в оточуючому середовищі (війна, кризові стани економіки, невизначеність, ризики тощо). Внутрішній контроль запасів забезпечує підприємству захист від шахрайства, втрати і неефективного використання ресурсів, сприяючи тим самим збереженню активів і стабільному розвитку. Ефективне управління запасами зараз впливає на фінансові результати, оптимізацію виробничих процесів та конкурентоспроможність.

У контексті зростання вимог до прозорості та точності бухгалтерського обліку, а також посилення ролі внутрішнього контролю, розробка ефективного обліково-аналітичного забезпечення для управління запасами стає необхідною умовою для зниження ризиків витрат і забезпечення стабільного розвитку. Крім того, постійні зміни в законодавчому регулюванні бухгалтерського обліку та фінансової звітності вимагають адаптації підприємств до нових стандартів, методик, норм.

Отже, все вищенаведене вказує на актуальність теми дослідження даної кваліфікаційної роботи для вдосконалення управлінських процесів, підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємств.

Питаннями обліково-аналітичного забезпечення управління та внутрішнього контролю запасів підприємства в різні часи займались провідні науковці та експерти у практичній сфері, зокрема, Беляєва Л., Бондаренко О., Вороная Н., Голов С., Малахова А., Мартиненко О., Мельник Т., Нестеренко М., Онищенко В., Пеняк Ю., Пушкар І., Рубан Л., Рудь О., Степаненко О., Тітаренко А., Чернишова Н., Шепінь В., Шишкіна А. та інші. Внесок даних авторів у дослідження системи обліку, контролю, аналізу та оподаткування операцій з запасами не можна недооцінювати. Проте деякі питання в цій царині все ще потребують додаткових досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та контролю запасів

підприємства, а також обґрунтування управлінських рішень щодо покращення діяльності ТОВ «Т.Д.плюс».

Задля забезпечення мети дослідження автором вирішено такі завдання:

- досліджено сутність, оцінку та класифікацію запасів;
- вивчено основи нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні;
- окреслено у загальному вигляді основні проблемні питання обліку та внутрішнього контролю операцій з запасами підприємства в умовах війни;
- здійснено загальну економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- проаналізовано фінансовий стан ТОВ «Т.Д.плюс»;
- вивчено діючу система обліку, контролю та оподаткування операцій з запасами на підприємстві;
- проведено аналіз складу та структури запасів на досліджуваному підприємстві;
- здійснено аналіз ефективності використання запасів управлінським персоналом підприємства;
- побудовано економіко-математичну модель, яка відображає стохастичний вплив чинників на зміну коефіцієнта оборотності запасів на ТОВ «Т.Д.плюс»;
- надано низку рекомендації, які, на думку авторки, сприяють покращенню системи обліку, аналізу, контролю та оподаткування операцій з запасами на ТОВ «Т.Д.плюс».

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є процеси обліку, аналізу та контролю операцій із запасами на сучасному підприємстві. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та контролю операцій з запасами на прикладі ТОВ «Т.Д. плюс».

Методи дослідження. Під час проведення кваліфікаційного дослідження нами було застосовано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: аналіз, синтез, індукцію та дедукцію – для узагальнення наукових підходів до визначення сутності економічної категорії «запаси» і дослідження нормативного забезпечення їх обліку та внутрішнього контролю. Трендовий аналіз, аналіз абсолютних і відносних показників

– з метою виявлення динаміки змін у показниках діяльності підприємства та оцінки впливу різних чинників на ефективність використання запасів на досліджуваному підприємстві. Методи економіко-математичного моделювання, а саме, кореляційно-регресійний аналіз – для встановлення зв'язку між коефіцієнтом оборотності запасів та чинниками, які стохастично впливають на його зміну. Прийоми порівняння та узагальнення – для визначення дискусійних питань і надання рекомендацій, впровадження яких сприятиме вдосконаленню системи обліку, аналізу та внутрішнього контролю щодо використання запасів на досліджуваному підприємстві.

Інформаційними джерелами інформації для дослідження є законодавчі та нормативні акти, що регулюють здійснення операцій з запасами на підприємствах України. Використано також національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, наукові праці (статті, монографії, матеріали наукових конференцій) вітчизняних та зарубіжних науковців, електронні ресурси, статистичні дані та іншу інформацію з відкритих інтернет-джерел. На підставі вивчення статуту, реєстраційних документів, первинних документів, реєстрів обліку з автоматизованої бухгалтерської програми, різних видів звітності тощо автором й було надано рекомендації керівництву підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота Валянової С.І. містить вступу, три розділи, висновки, список використаних джерел з 54 найменувань, 27 додатків. Основний текст роботи викладено на 75 сторінках. Робота містить 17 таблиць й 13 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Авторкою пройдено апробацію результатів дослідження шляхом участі у II Міжнародній науково-практичній конференції «Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри», яка відбулась 6 листопада 2024 р. в Одеському державному аграрному університеті. У результаті опубліковано тези на тему: «Аналіз та контроль запасів при використанні гуртових знижок».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЗАПАСАМИ

1.1. Сутність, оцінка та класифікація запасів

Дослідження теоретичної сутності запасів у бухгалтерському обліку, їх оцінка та класифікація на відповідні групи завжди викликали інтерес серед науковців-теоретиків та бухгалтерів-практиків. Це пояснюється важливим місцем запасів у структурі активів будь-якого підприємства, і тому правильна організація їх обліку має значний вплив на фінансову результативність, стійкість та конкурентоспроможність підприємств.

Питання обліку запасів та особливостей контролю, аналізу й оподаткування операцій з ними завжди викликало підвищену увагу серед науковців практиків та теоретиків. зокрема, це такі вчені як: Беляєва Л., Безкоровайна Л., Бондаренко О., Вороная Н., Голов С., Малахова А., Мартиненко О., Мельник Т., Міщенко К., Нестеренко М., Онищенко В., Пеняк Ю., Пушкар І., Рубан Л., Рудь О., Степаненко О., Тітаренко А., Федак Л., Чернишова Н., Шевченко Л., Шепінь В, Шишкіна А. та багато інших. Внесок даних авторів у дослідження системи обліку, контролю, аналізу та оподаткування операцій з запасами не можна недооцінювати.

Розуміння сутності, правильна оцінка та класифікація запасів забезпечують ефективне управління ресурсами, фінансову стабільність, стійкість та точність системи обліку. Крім того це дозволить оптимізувати витрати та підвищити надійність фінансової інформації. Тому розглянемо дані питання більш детально.

У національному законодавстві з питань бухгалтерського обліку запасів їх визначення наведено у профільному НПСБО 9 «Запаси», яке у порівнянні з МСБО 2 «Запаси» можна побачити на рис. 1.1. Як бачимо, визначення запасів у НП(С)БО 9 і МСБО 2 мають схожість у сфері діяльності як активів, призначених для продажу, виробництва чи забезпечення. Однак МСБО 2 є більш деталізованим і враховує специфікацію надання послуг, тоді як НП(С)БО 9 має загальний характер, орієнтований на українську систему обліку.

Рис. 1.1. Визначення досліджуваного поняття «запаси» згідно НПСБО та МСБО

Джерело: розроблено авторкою на підставі [4, с. 65]

Розглянемо думки авторів щодо сутності поняття «запаси» в економічній фаховій літературі (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення категорії «запаси» у фаховій літературі

№ з/п	Автор	Визначення
1	2	3
1	Бондаренко О., Тітаренко А.	Узагальнене поняття, яке включає в себе і матеріальні ресурси, і предмети праці, і засоби праці, і предмети споживання, і товари.
2	Круш П., Орлюк Ю.	Товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві, вони виникають щоразу, коли ресурси, що надходять та виходять з підприємства не використовуються
3	Перебийніс В., Дроботя Я.	Матеріальні ресурси сфери виробництва та сфери розподілу, які зберігає підприємство в певний проміжок часу з метою задоволення потреб виробництва та споживачів готової продукції

Продовження табл. 1.1

1	2	3
4	Луценко І.	Продукція виробничо-технічного призначення що знаходиться на різних стадіях виробництва і обігу, товари народного споживання і інші товари, які очікують вступу в процес особистого чи виробничого споживання
5	Федак Л.	Ресурси (активи), які в даний момент не використовуються та є власністю підприємства, перебуваючи на складах підприємства, на складах постачальників та на складах споживачів, або в інших призначених для цього місцях, утримуються для забезпечення діяльності: виробництва, продажу, перепродажу, а також використовуються для управління підприємством.

Джерело: розроблено авторкою на підставі [4; 16; 18; 25; 42]

Вагоме дослідження економічної природи виробничих запасів у складі запасів зроблено Степаненко О. [39, с. 108-114]. Так, авторка досліджує виробничі запаси як обліково-економічна категорію за такими напрямками: 1) теоретичні аспекти, що охоплюють інтерпретацію економічних категорій, узагальнення існуючих класифікацій запасів та виділення нових ознак класифікації, удосконалення нормативно-правового регулювання обліку, а також врахування технологічних особливостей виробничого процесу й галузевої специфіки, які впливають на систему бухгалтерського обліку, контролю та управління; 2) організаційно-методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів і операцій з ними, що включають документування, покращення синтетичного та аналітичного обліку, вирішення питань визнання й оцінки запасів, формування облікової політики, а також відображення інформації у звітності підприємства; 3) аналіз виробничих запасів, зокрема деталізацію етапів і аналітичних процедур, удосконалення методичних підходів до його проведення та виділення моделей прогнозування забезпеченості запасами; 4) побудова системи управління запасами шляхом моделювання для підприємств різних сфер економічної діяльності [39, с. 110].

Таким чином, проаналізувавши літературні джерела, можна відокремити декілька підходів до трактування поняття «запаси» в бухгалтерському обліку та економічній літературі:

1. Класичний бухгалтерський підхід, згідно якому у більшості джерел запаси розглядаються як матеріальні ресурси, які зберігаються на підприємстві для використання у виробничому процесі, подальшого перепродажу або забезпечення операційної діяльності. За таким підходом запаси – це активи, які є частиною оборотних коштів і мають короткостроковий характер.

2. Економічний підхід, який передбачає розгляд запасів ширше – як елемент виробничого потенціалу підприємства, що сприяє досягненню стабільності його діяльності. При цьому вважається, що запаси мають стратегічне значення, оскільки дозволяють мінімізувати ризики, пов'язані з перебоями у постачанні сировини чи матеріалів, а також забезпечують гнучкість виробничого процесу.

3. Нормативний підхід, який підтверджує необхідність слідування законодавчим актам, зокрема МСБО 2 та НПСБО щодо визначення сутності запасів для потреб бухгалтерського обліку.

4. Технологічний підхід, коли запаси розглядаються у контексті їхньої специфічної ролі у технологічних процесах підприємства. Такий підхід висвітлює класифікацію запасів залежно від їхнього використання на окремих етапах виробництва (поділ на сировину, матеріали, незавершене виробництво та готову продукцію).

5. Фінансовий підхід, згідно якого запаси вважаються активами, які прямо впливають на обсяги грошових потоків підприємства та його рентабельність. Зниження або збільшення запасів може відчутно змінювати фінансовий стан підприємства.

У дослідженні оцінки запасів підприємства першочерговим є визначення окремих видів оцінки, які пов'язані з ключовими етапами обліку та звітності запасів. Така оцінка запасів охоплює такі основні етапи:

1) Оцінка при зарахуванні запасів на баланс. При цьому запаси підприємства оцінюються за первісною вартістю, яка може включати вартість придбання, витрати

на транспортування, зберігання та інші витрати, пов'язані з підготовкою запасів до використання чи продажу. Склад первісної вартості запасів передбачений НПСБО 9.

2) Оцінка при вибутті запасів. Під час вибуття запасів (продаж, використання у виробництві, списання тощо) їхня оцінка може здійснюватися за різними методами, які підприємство затверджує в обліковій політиці. Так, можуть бути використані метод середньозваженої собівартості, метод FIFO або метод за ідентифікованою собівартістю. Обрання того чи іншого методу впливає на фінансові результати підприємства та його оподаткування.

3) Оцінка на дату Балансу, тобто при відображенні у фінансовій звітності. При цьому оцінка запасів здійснюється за найменшою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Це дозволяє дотримуватися принципу обачності, мінімізуючи ризик переоцінки запасів.

Кожен із цих етапів оцінки є важливим для коректного відображення запасів у бухгалтерському обліку та формування достовірної інформації для фінансової звітності. Інформація щодо оцінки запасів має розкриватися у фінансовій звітності підприємства, що визначено як НПСБО, так і МСБО.

Загальновідомо, що класифікація запасів потрібна для побудови ефективної системи обліку, планування, контролю та управління ресурсами, що дозволяє підприємству досягати кращих фінансових і операційних результатів.

Наведена в п. 6 НПСБО 9 класифікація запасів передбачає поділ запасів для цілей бухгалтерського обліку залежно від способу, яким вони отримані, і напряму, в якому їх використовуватимуть (рис. 1.2). Кожна категорія виконує певну функцію в ланцюжку поставок і вимагає чітких методів обліку для забезпечення точної оцінки та звітності.

Федак Л. М. відокремлює наступні основні класифікаційні ознаки при поділі запасів: цільове призначення, місце перебування (знаходження), час зберігання на підприємстві, період використання, мета формування, форма власності, структура [42, с. 159-160]. Погоджуємось з думкою даної авторки, і вважаємо, що наведена в роботі автора класифікація є досить вичерпною та всеохоплюючою для як цілей бухгалтерського обліку, так і для цілей управління в цілому.

Рис. 1.2. Класифікація запасів за НПСБО 9 «Запаси»

Джерело: складено автором на підставі [32]

Так, Федак Л. М. поділяє запаси наступним чином:

- за функціональним призначенням на: дистрибуційні (готова продукція) та виробничі (виробничі запаси);
- за місцем перебування: у постачальників, посередників, роздрібній торгівлі, дорозі, виробничому процесі, підзвітних осіб, на складах підприємства. При цьому місце перебування запасів не впливає на форму їх власності. Запаси можуть зберігатися не на підприємстві та бути його власністю і навпаки;
- за формою власності: власні, запозичені, на утриманні. Власні – це запаси, що перебувають на складах підприємства, на зберіганні в інших організаціях, в дорозі та на які підприємство має відповідні права. Запозичені – це ті запаси, які підприємство отримало для використання та повинно повернути протягом певного періоду. Запаси на зберіганні – це певна кількість ресурсів, що не є власністю підприємства та перебувають на відповідальному зберіганні на складах підприємства та інших призначених для цього місцях;

- за часом зберігання на підприємстві: швидколіквідні, тривалого зберігання, нетривалого зберігання. Підприємства індивідуально формують часові проміжки стосовно класифікації запасів відповідно до зберігання;

- за цілями: поточні, тактичні, стратегічні. Поточні – це запаси, що необхідні підприємствам для забезпечення повсякденної поточної діяльності. Тактичні – це ті запаси, що забезпечують реалізацію середньострокових планів діяльності. Як правило, тактичні запаси формуються на період до одного року. Стратегічні запаси формує підприємство на період більше одного року;

- за метою формування: підготовчі (буферні), резервні (страхові), спекулятивні, рекламні. Підготовчі запаси – це запаси, що знаходяться на додатковій обробці до процесу формування та використання. Резервні запаси забезпечують страхування підприємства від непередбачуваних ситуацій, це та величина запасів, що постійно наявна на підприємстві. Запаси, що формуються з метою отримання додаткового прибутку, або уникнення втрат пов'язаних з підвищенням вартості називаються спекулятивними. Рекламні – це та частина запасів, що формується для ознайомлення; як правило, це частина товарних запасів;

- за структурою запаси поділяються на сировину і матеріали, незавершене виробництво, готову продукцію [42, с. 160]. Ця класифікація передбачена НБСБО 9 «Запаси» і ми вже її розглядали вище.

Можна до наданої класифікації додати ще такі класифікаційні ознаки як:

- за джерелами формування: придбані запаси – ті, що придбані в інших суб'єктів господарювання, та запаси власного виробництва – ті, що, вироблені на самому підприємстві;

- за відношенням до процесу виробництва: прямі запаси – використовуються безпосередньо у виробничому процесі та входять до складу готової продукції, та непрямі запаси – використовуються для забезпечення виробництва, але не входять до складу кінцевого продукту (наприклад, допоміжні матеріали).

Таким чином, класифікація запасів підприємства має важливе значення для ефективного управління ресурсами, контролю витрат та побудови надійної системи обліку. Класифікація запасів дозволяє структурувати інформацію для спрощення

процесів обліку та відображення в звітності і забезпечує єдність у відображенні запасів у фінансових документах, що сприяє коректному обліку та аналізу витрат і доходів. Завдяки класифікації підприємства можуть формувати різні моделі управління запасами залежно від їхніх характеристик. Це дозволяє планувати запаси з урахуванням попиту, знижувати обсяги надлишкових запасів, мінімізувати витрати на зберігання та запобігати дефіциту.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні

Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні базується на національних стандартах бухгалтерського обліку, податковому законодавстві та інших нормативно-правових актах. Основними законодавчими документами у сфері обліку та оподаткування запасів можна назвати наступні:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [30], який регламентує загальні засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, включаючи принципи оцінки та обліку запасів, вимоги до їхнього відображення в обліку. Законом також встановлюються:

- методологічні основи обліку запасів (необхідність розробки та затвердження облікової політики, дотримання єдиних методологічних підходів до обліку запасів упродовж всього звітного періоду для забезпечення послідовності фінансової звітності тощо);

- обов'язковість документального підтвердження запасів (документальне оформлення та відповідальність за зберігання первинних документів, облікових регістрів та звітності, які підтверджують проведені операції із запасами);

- вимоги до достовірності та контролю обліку запасів (зобов'язання підприємств забезпечувати достовірність даних щодо запасів через інвентаризацію, відповідальність керівника підприємства за організацію обліку та контроль за збереженням запасів) тощо.

2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема: НПСБО 9 «Запаси» [32], який визначає правила визначення собівартості запасів, їх оцінки та відображення запасів у бухгалтерському обліку; НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який регулює порядок відображення запасів у фінансовій звітності, зокрема в балансі та звіті про фінансові результати. Дотримання підприємствами НПСБО забезпечує об'єктивний та послідовний підхід до обліку запасів, зменшує можливість спотворення фінансової звітності та дозволяє користувачам фінансової інформації правильно оцінювати ліквідність і ефективність використання запасів підприємства.

3. Податковий кодекс України [27], який визначає порядок включення витрат на придбання або виробництво запасів до складу витрат для цілей оподаткування. Запаси впливають на податок на прибуток, а їх вартість коригується за правилами, передбаченими ПКУ. Податковий кодекс України визначає облік і оподаткування запасів із урахуванням бухгалтерського обліку, що дозволяє оптимізувати податкові зобов'язання підприємств. Правильний облік запасів для цілей оподаткування забезпечує відповідність фінансових результатів вимогам законодавства і впливає на суми податку на прибуток та ПДВ.

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності (для компаній, які ведуть облік за МСФЗ), зокрема МСБО 2 «Запаси» [20] визначає порядок оцінки запасів і методи їхнього списання і використовується компаніями, що зобов'язані складати звітність за міжнародними стандартами. Підприємства застосовують МСБО 2 для об'єктивного відображення запасів у фінансових звітах, що дозволяє забезпечити прозорість та точність фінансової звітності.

5. Інструкції, положення та методичні рекомендації щодо різних аспектів обліку, управління запасами, затверджені Міністерством фінансів України. Це документи, які допомагають підприємствам правильно застосовувати НПСБО, враховуючи галузеві особливості та специфіку обліку, зокрема, накази МФУ про затвердження:

- Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів [31];
- Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства [33];

- Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [13];
- Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [29] та інші.

6. Інші нормативно-правові акти, які можуть регулювати окремі аспекти обліку запасів, особливо для певних галузей (наприклад, будівництво, аграрний сектор) або залежно від виду запасів (пальне, медикаменти тощо). В окремих галузях, наприклад, у сільському господарстві, будівництві або торгівлі, облік запасів має специфічні особливості, які враховуються нормативно-правовими актами. Так, в аграрному секторі запаси можуть обліковуватися із урахуванням сезонності виробництва, оцінки біологічних активів, що вимагає особливих підходів в обліку та оцінці. Також законодавством передбачено спеціальні правила обліку для певних видів запасів, зокрема для тих, що легко псуються, для медикаментів, для продукції з обмеженим терміном зберігання тощо. Такі запаси можуть мати особливі вимоги до оцінки, списання та звітності, що враховується при обліку та оподаткуванні. До цієї групи нормативних документів також відносять Державні стандарти та технічні регламенти щодо якості та зберігання запасів.

7. Методичні рекомендації та листи контролюючих органів. Державна податкова служба (ДПС) та інші регуляторні органи надають роз'яснення з питань обліку та оподаткування запасів через офіційні листи й методичні рекомендації. Ці документи допомагають підприємствам вирішувати практичні питання, що виникають у процесі обліку запасів та формування податкових зобов'язань. До цієї групи нормативних документів, наприклад, належать роз'яснювальні листи ДПС щодо коригування вартості запасів при їхньому знеціненні та інвентаризації тощо.

Таким чином, нормативно-правова база забезпечує підприємствам в Україні єдині стандарти ведення обліку та розрахунку податкових зобов'язань щодо запасів, що сприяє прозорості фінансової звітності та контролю за правильністю оподаткування. Через такий механізм українські підприємства отримують чіткі та прозорі правила ведення обліку і оподаткування запасів, що дозволяє їм уникати податкових ризиків, забезпечувати коректність фінансової звітності та ефективно управляти ресурсами. Їм залишається лише тільки дотримуватись цих правил і норм.

Разом з тим нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування запасів має низку проблем, які потребують реагування та вирішення зі сторони держави. Так, основні проблеми у цій царині та шляхи їх вирішення наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Проблеми нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування
запасів в Україні та шляхи їх вирішення

№ з/п	Проблеми	Шляхи вирішення
1	2	3
1	Часті зміни в законодавстві	- Проведення регулярного аналізу змін у законодавстві та підвищення кваліфікації співробітників бухгалтерії на постійній основі. - Розробка та оперативне коригування внутрішньої облікової політики підприємства. Це потребує додаткових ресурсів та адаптації бізнесу до нових норм. - Своєчасне автоматизоване оновлення облікових систем для врахування нових законодавчих норм.
2	Складність та неоднозначність податкових вимог щодо операцій із запасами	- Оптимізація внутрішніх процесів документообігу, автоматизація збору та зберігання підтвердженої документації по запасах, що допоможе зменшити обсяг ручної роботи та зменшити ризик помилок. - Використання консультацій з податковими фахівцями для формування облікових політик, які мінімізують податкові ризики. - Впровадження дієвої й якісної системи внутрішнього контролю щодо дотримання облікової, цінової та інших політик підприємства.
3	Відсутність єдиних вимог до автоматизації обліку запасів	Встановлення єдиної автоматизованої системи обліку запасів (наприклад, ERP-системи), яка забезпечує точний і цілісний облік, інтеграцію з податковою звітністю та мінімізацію ручного втручання.
4	Недостатня адаптація до галузевих особливостей	Розробка галузевих стандартів на рівні підприємства, які враховують специфіку бізнесу, наприклад, зберігання та облік запасів у сезонних галузях або при виробництві, що допоможе краще відобразити запаси у звітності.

Продовження табл. 1.2

1	2	3
5	Відсутність єдиного підходу для малих і великих підприємств	Використання спрощених форм обліку запасів та ведення внутрішньої документації, яка відповідає масштабам діяльності малих підприємств. Це має сприяти зменшенню витрат на адміністрування та скороченню обсягу документації.
6	Обмежені можливості для оптимізації податкових витрат, пов'язаних із запасами	Надання податкових пільг і преференцій зі сторони держави для підприємств, які мають великий обсяг запасів або працюють у стратегічних галузях, що дозволяють оптимізувати податкове навантаження таких суб'єктів господарювання.

Джерело: розроблена авторкою на підставі аналізу фахової літератури та власного бачення

Таким чином, комплексне вирішення проблем нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування запасів як зі сторони держави, так і зі сторони дій самих суб'єктів господарювання, дозволить останнім ефективніше вести облік, знизити ризики фінансових санкцій та покращити бізнес-клімат в Україні в цілому.

1.3. Проблемні питання обліку та внутрішнього контролю операцій з запасами підприємства в умовах війни

В умовах війни підприємства України обліковуючи і здійснюючи внутрішній контроль операцій із запасами, стикається з низкою специфічних проблем, що у загальних рисах пов'язані із нестабільністю, ризиками безпеки, інфляцією та логістичними обмеженнями.

У фаховій літературі питання проблем обліку запасів постійно викликають увагу науковців. Так, наприклад, Малахова А. В. і Мартиненко О. В. [19, с. 922] виділяють такі проблемні аспекти обліку виробничих запасів:

- складність у визначенні справедливої (як ринкової, так і неринкової) вартості запасів, що зумовлено використанням бартерних операцій, зокрема обміну на неідентичні активи;

- недостатня оперативність інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;
- неналежний рівень контролю та недостатнє оперативне регулювання процесів формування запасів;
- обмежений контроль за використанням виробничих запасів;
- застосування підприємствами застарілих галузевих нормативно-правових актів, що регулюють облік і контроль виробничих запасів;
- відсутність комплексного інтегрування всіх видів обліку, що необхідні для забезпечення управлінського апарату відповідною інформацією.

Шевченко Л. Я. і Мулява В. Р. [45, с. 73-74] досліджували вплив наступних проблем на облік запасів підприємств:

1) складнощі під час оцінки запасів на дату балансу. Як відомо за НП(С)БО 9 «Запаси» [32], на дату балансу запаси мають оцінюватися за найнижчою з двох величин: собівартістю або чистою вартістю реалізації. Якщо первісна вартість запасів перевищує їх чисту вартість реалізації, ця різниця списується у витрати звітного періоду. Однак визначення чистої вартості реалізації є досить суб'єктивним, оскільки навіть фахівці не завжди можуть точно оцінити очікувані ціни та витрати, пов'язані з продажем.

2) обрання методу оцінки запасів при їх вибутті, який впливає на достовірність бухгалтерської інформації. Різні методи вибуття по-різному впливають на показники звітності через постійні коливання цін на запаси. Невиправданий вибір методу може стати підґрунтям для шахрайства та спотворення інформації про фінансовий стан підприємства. Тому необхідно обирати оптимальний метод, який не завищує і не занижує собівартість продукції, враховує умови інфляції, відповідає процесу виробництва та враховує як поточні, так і стратегічні завдання підприємства.

3) наявність надлишків запасів, які призводить до збільшення витрат на їх зберігання та «заморожування» оборотних коштів підприємства, або нестач запасів, які порушують безперервність і ритмічність операційних процесів. Своєчасне і достатнє забезпечення запасами сприяє зниженню витрат, збільшенню прибутку та ритмічній роботі підприємства. Тому облік запасів має бути орієнтований на вирішення ключових бізнес-завдань, забезпечення контролю за своєчасністю постачання,

виявлення надлишків і нестач, а також раціональне використання ресурсів через своєчасне та повне надання інформації для ефективного управління запасами.

Samani N. у своєму Комплексному посібнику з обліку запасів (орг. Comprehensive Guide to Inventory Accounting) розглядає поширені проблеми в обліку запасів і стратегії їх пом'якшення [54], зокрема:

1. Неточні інвентаризаційні записи можуть спричинити розбіжності між фактичними запасами та даними обліку, що негативно впливає на достовірність фінансової звітності та процес ухвалення рішень. Шляхами вирішення цієї проблеми авторка вважає проведення регулярних інвентаризацій, якісна і сучасна автоматизація обліку та навчання персоналу.

2. Помилки в оцінці запасів можуть спотворити собівартість реалізованої продукції і загальні фінансові показники. Для уникнення подібних помилок слід використовувати стандартизовані методи оцінки (FIFO, середньозважена вартість), застосовувати програмні рішення для точного розрахунку вартості запасів і регулярно переглядати методи оцінки відповідно до бізнес-умов та стандартів обліку.

3. Застарілі або надлишкові запаси заморожують капітал і збільшують витрати на зберігання, знижуючи прибутковість. Тому потрібно для уникнення цього використовувати точне прогнозування попиту для узгодження рівня запасів із продажами, застосовувати, наприклад, ABC-аналіз для пріоритизації управління запасами та впроваджувати стратегії ліквідації застарілих товарів через знижки, акції або списання.

4. Проблема забезпечення відповідності стандартам і правилам бухгалтерського обліку. Вона актуальна особливо для малих підприємств і вирішити її можна шляхом вивчення галузевих особливостей обліку запасів, слідкування за оновленнями стандартів і нормативних актів, консультації з фахівцями для забезпечення відповідності та точності звітності тощо.

У розвиток досліджень науковців розглянемо основні проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення зі сторони підприємства, але в принципово нових умовах невизначеності, в яких опинились підприємства України з лютого 2022 року. Так, на нашу думку, основні проблеми обліку та внутрішнього контролю операцій з запасами підприємства та напрямки їх подолання в умовах війни наступні:

1. Складність в управлінні обліковими системами. На підприємствах, особливо великих, облік запасів часто потребує значних витрат на впровадження та обслуговування автоматизованих систем обліку. Неефективні системи можуть спричинити затримки у відображенні операцій із запасами, що ускладнює своєчасне прийняття управлінських рішень, особливо в умовах невизначеності.

2. Низька культура внутрішнього контролю. В Україні, особливо на невеликих підприємствах, внутрішній контроль операцій з запасами часто має формальний характер, що призводить до зловживань, втрат і зниження ефективності управління ресурсами.

3. Витікає з попередньої проблеми - відсутність системи інвентаризації. Нерегулярна інвентаризація або неможливість її проведення у небезпечних зонах створює проблему контролю за фізичною наявністю запасів, що може призвести до їх недостачі або списання без належних обґрунтувань, тому необхідно використовувати дані останньої інвентаризації для розрахунків, складання актів про втрати у разі пошкодження або неможливості перевірки запасів та залучення експертів для оцінки збитків у разі втрати. Також можливим є запровадження додаткових способів дистанційного контролю, таких як GPS-трекінг або використання мобільних додатків для віддаленого контролю за залишками запасів. Важливо ще вести додатковий фото- та відеооблік для підтвердження наявності запасів.

4. Кадровий дефіцит і нестача кваліфікованих кадрів. Через війну багато людей виїхало за межі країни чи змінило місце мешкання і відтак і роботи. У зв'язку з цим багато підприємств стикаються з проблемою браку фахівців, здатних працювати з сучасними системами обліку та ефективно здійснювати внутрішній контроль. Це особливо актуально для підприємств прифронтової зони та для підприємств у віддалених регіонах, де кваліфіковані кадри важко залучити через обмеженість ресурсів. Вирішити цю проблему можна шляхом делегування функцій внутрішнього контролю іншим підрозділам, задіяння зовнішніх фахівців на аутсорсинг та автоматизація операцій, щоб знизити залежність від людських ресурсів.

5. Ризик знищення та пошкодження запасів. Через обстріли, пожежі та бойові дії підприємства зазнають втрат запасів, а оцінка таких втрат ускладнюється відсутністю доступу до постраждалих об'єктів. Крім того, облік цих втрат потребує

додаткової документації для компенсацій або списання, що збільшує облікове навантаження. Тому мінімізувати ризики допоможе регулярне страхування запасів, організація резервів для покриття можливих втрат, а також документування збитків для можливого відшкодування від держави чи міжнародних організацій.

6. **Порушення логістичних ланцюгів.** Багато підприємств втратили доступ до постачальників або клієнтів, що призвело до дефіциту необхідних ресурсів та накопичення надлишкових запасів. Облік таких запасів стає важчим через проблеми з транспортуванням, логістикою та перерозподілом ресурсів у нові регіони. Тому можна порекомендувати підприємствам диверсифікувати постачальників, створювати запаси критично важливих ресурсів, укласти контракти із кількома логістичними партнерами та залучати альтернативні канали постачання.

7. **Труднощі із доступом до бухгалтерської документації та звітності.** З міркувань безпеки або через релокацію підприємства деякі працівники можуть не мати доступу до документів, що ускладнює ведення обліку. Або можливі втрати первинної документації, реєстрів обліку та інших даних через руйнування офісів або евакуацію персоналу. І тому треба переходити на цифрові системи обліку, зберігати резервні копії документації у хмарних сховищах та впроваджувати віддалений доступ до бухгалтерських систем.

8. **Підвищені вимоги до безпеки складів.** Через ризик пошкодження складів або їх захоплення важливо підвищувати рівень безпеки для збереження запасів. Шляхами вирішення даної проблеми може стати інвестування в посилені охоронні системи, переміщення складів у відносно безпечні регіони, а також страхування запасів, що залишаються у зонах підвищеного ризику.

Підприємства мають шукати такі шляхи вирішення проблем щодо обліку в цілому, та обліку запасів зокрема, які допоможуть у складних умовах війни зберегти ефективність обліку і контролю, що сприятиме стійкості підприємств і зменшить можливі втрати запасів. Отже, війна суттєво збільшує потребу в оновленні обліково-аналітичних процесів і контролю за запасами, водночас змушуючи підприємства адаптуватися до нових умов та ризиків.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ НА ТОВ «Т.Д.ПЛЮС»

2.1. Загальна економічна характеристика та аналіз фінансового стану ТОВ «Т.Д.плюс»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Т.Д.плюс» стало підприємством, на базі якого здійснювалось дослідження практичних аспектів обліку, контролю та оподаткування операцій з запасами. Це торгівельна компанія, яка здійснює власну діяльність за КВЕД 26.20 Виробництво комп'ютерів та периферійного обладнання. Однак згідно Витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань на 28.09.2024 (додаток А) компанія також може проводити діяльність за такими кодами як: 52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту, 46.51 Оптова торгівля комп'ютерами, периферійним устаткуванням і програмним забезпеченням, 77.33 Надання в оренду офісних машин і устаткування, у тому числі комп'ютерів, 95.11 Ремонт комп'ютерів і периферійного устаткування та іншу. Досліджуване підприємство спеціалізуються на розробці, виробництві та збиранні різних видів комп'ютерних систем і периферійних пристроїв, які забезпечують роботу цих систем. До їх продукції належать комп'ютери (настільні, портативні, серверні), периферійні пристрої (монітори, принтери, сканери), а також різноманітні компоненти, включаючи процесори, материнські плати та інші електронні деталі.

Підприємство функціонує з 2017 року, у 2024 році змінився склад засновників та його назва. Так, стара назва була ТОВ «Технології друку», а стала ТОВ «Т.Д.плюс». Дані зміни було у законному порядку внесені в правоустановчі документи, зокрема до Статуту. Розмір статутного капіталу – 20000,00 грн. (згідно фінансової звітності на 31.12.2023 року – додаток Б.1 та Б.2).

Місцезнаходження досліджуваного підприємства: 65039, Одеська обл., м. Одеса, Проспект Гагаріна, буд. 25.

Клієнтами ТОВ «Т.Д.плюс» є:

- підприємства та організації, що потребують комп'ютерну техніку для своєї діяльності, зокрема ІТ-компанії, банки, навчальні заклади, державні установи);
- фізичні особи (окремі користувачі, які купують продукцію для особистого використання);
- роздрібні мережі та дистриб'ютори, які займаються реалізацією комп'ютерної техніки.

Ринок характеризується високою конкуренцією як серед дистриб'юторів комп'ютерної техніки, так і серед компаній, що надають ремонтні послуги. У цьому секторі домінують як великі імпортери й дистриб'ютори, так і середні та малі компанії, які зосереджені на індивідуальному підході до клієнтів. Серед конкурентів ТОВ «Т.Д.плюс» можна назвати інтернет-магазини, сервісні центри, фірми з прямими поставками від виробників.

Організаційна управлінська структура ТОВ «Т.Д.плюс» є лінійною. У складі підрозділів підприємства умовно можна відокремити такі: юридична служба на чолі з її керівником, фінансова служба на чолі з головним (єдиним) бухгалтером, закупівельно-комерційний відділ (менеджер з закупок і продажів та водій), відділ обслуговування клієнтів (приймальник) та інженер з охорони праці. На чолі керівництва підприємства знаходиться директор Чорба Михайло Сергійович.

Наприкінці 2023 року на підприємстві числилось штатними працівниками 8 осіб, що порівняно з 2021 роком у двічі менше осіб.

Основні бізнес-процеси, які властиві ТОВ «Т.Д.плюс» наведено на рис. 2.1.

Щодо аспектів діяльності фінансової служби, то з 2023 року на підприємстві працює один головний бухгалтер, здійснюючи облік і контроль діяльності за національними ПСБО. Як відомо, затвердження облікової політики — це основа для побудови достовірної фінансової звітності, яка є важливою складовою прозорістю й ефективним управлінням підприємством, а на ТОВ «Т.Д.плюс» облікову політику на підприємстві не встановлено, оскільки відповідний наказ відсутній. Тому для забезпечення єдиних підходів до обліку та фінансової звітності на підприємстві рекомендуємо розробити та затвердити облікову політику.

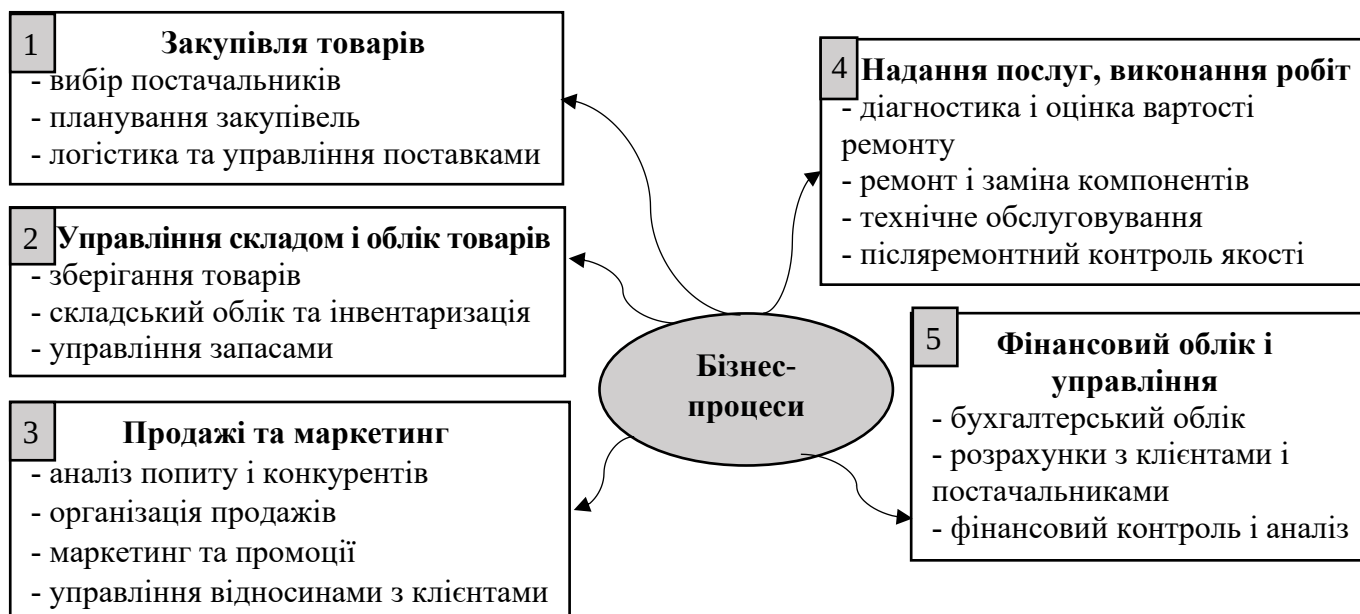

Рис. 2.1. Бізнес-процеси ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: складено авторкою на підставі вивчення особливостей діяльності досліджуваного підприємства

Досліджуване підприємство використовує метод середньозваженої собівартості при вибутті запасів.

Облік повністю автоматизований, що дозволяє значно спростити його ведення, зменшити ймовірність помилок, а також зекономити час і ресурси. При цьому застосовуються програмний продукт «BAS Бухгалтерія». Система автоматизованого обліку інтегрується з державними податковими службами через М.Е.Дос і дозволяють автоматизовано формувати та відправляти податкову звітність, що зменшує ризик помилок і затримок при подачі документів. Облікова програма, що використовується фінансовою службою підприємства підтримує роботу через хмарні сервіси, що дозволяє головному бухгалтеру працювати дистанційно, маючи доступ до інформації з будь-якого пристрою та локації. Автоматизована система обліку дозволяє забезпечити інтеграцію між відділами, що полегшує обмін інформацією та посилює прозорість фінансових і управлінських даних.

Оскільки ТОВ «Т.Д.плюс» знаходиться на загальній системі оподаткування, то воно на загальних підставах є платником податку на прибуток підприємств, платником податку на додану вартість (має свідоцтво про реєстрацію платника ПДВ під № 418200026507), а також є платником ПДФО, податку на землю та єдиного соціального внеску. У встановленому законом порядку здійснює адміністрування податків і зборів та подає фінансову, статистичну і податкову звітність у відповідні державні органи. Приклади звітності можна побачити у:

- додатку В.1 – Податкова декларація з податку на прибуток підприємств;
- додатку В.2 – Податкова декларація з податку на додану вартість підприємства з додатком 1 «Відомості про суми податку на додану вартість, зазначені у податкових накладних/розрахунках коригування до податкових накладних, не зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних, та про податковий кредит з урахуванням його коригування» (додаток В.3) та відповідно Реєстром (додаток В.4);
- додатку В.5 – Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків-фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску;
- додатку В.6 – Структурне обстеження підприємства (форма №2-підприємництво (річна);
- додатку В.7 – Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції (форма № 1Н-НПП);
- додатку Б.1 та Б.2 – фінансова звітність у складі скорочених форм № 1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати».

Дослідимо зміни, які намітились у фінансовому стані досліджуваного підприємства – ТОВ «Т.Д.плюс» (табл. 2.1). Аналіз даних свідчить, що чиста виручка від надання сервісних послуг у 2023 році порівняно із 2022 роком зросла з 2,5 млн. грн до 6,8 млн.грн або у 2,7 рази. До однойменного показника 2021 року (8,2 млн. грн) нажалі управлінський персонал підприємства не довів обсяг надання послуг у 2023 році. Між тим, головним є те, що на підприємстві наступило покращення ділової активності й організації та пересічні громадяни почали знов заправляти картриджі й оновлювати програмне забезпечення й модернізувати оргтехніку, й, відповідно, у

кожному із секторів вітчизняної економіки наступило невеличке покращення порівняно із початком війни в Україні.

Таблиця 2.1

Динаміка показників господарської діяльності

ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	Роки		
		2021	2022	2023
1	2	3	4	5
1	Чистий дохід від надання сервісних послуг, тис.грн	8 173,3	2 489,3	6 772,0
2	Середньоспискова чисельність персоналу, осіб	10	7	5
3	Середньорічна вартість активів, тис. грн	2771,45	2713,55	3195,05
4	Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	896,05	981,5	1408,95
5	Собівартість наданих послуг, тис. грн	6 425,0	1 151.80	2 479.70
6	Валовий прибуток, тис.грн	1748,3	1337,5	4292,3
7	Прибуток від основної операційної діяльності, т. грн	6,1	-23,6	1344,2
8	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	0,1	206.80	835.70
9	Чистий прибуток, тис.грн	0,1	169.60	685.30
10	Рентабельність продажів (за прибутком від основної операційної діяльності), %	0,07	-0,95	19,85
11	К-т оборотності активів	2,9	0,92	2,12
12	К-т рентабельності власного капіталу (за фінансовим результатом до оподаткування),%	0,01	21,07	59,3

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Про вказане покращення ділової активності вказує також позитивна тенденція, яка намітилася у змін показника оборотності активів ТОВ «Т.Д.плюс». Коефіцієнт оборотності активів зріс з 0,92 у 2022 році до 2,12 у 2023 році. Відповідно, ми бачимо розвиток господарської діяльності на підприємстві.

Нажаль, середньоспискова чисельність персоналу на ТОВ «Т.Д.плюс» зменшилась з 10 осіб у 2021 році до 5 осіб у 2023 році. Між тим, аналіз зміни показників результативності діяльності ТОВ «Т.Д.плюс» вказує на істотне покращення ефективності господарювання на досліджуваному підприємстві. Так, собівартість наданих послуг зросла у 2023 році порівняно із 2022 роком у 2,14 рази, а чиста виручка від надання сервісних послуг зросла у 2,7 рази. Відповідно, істотно зросли різні види прибутку підприємства. Так, валовий прибуток зріс з 1,4 млн. грн

до 4,3 млн. грн. Також зріс прибуток від основної операційної діяльності – зі збитку у розмірі 23,6 тис. грн у 2022 році він перетворився на прибуток у сумі 1,3 млн. грн у 2023 році. Такі позитивні зрушення призвели до істотного зростання рентабельності продажів з -0,95% до 19,85% (рис. 2.2).

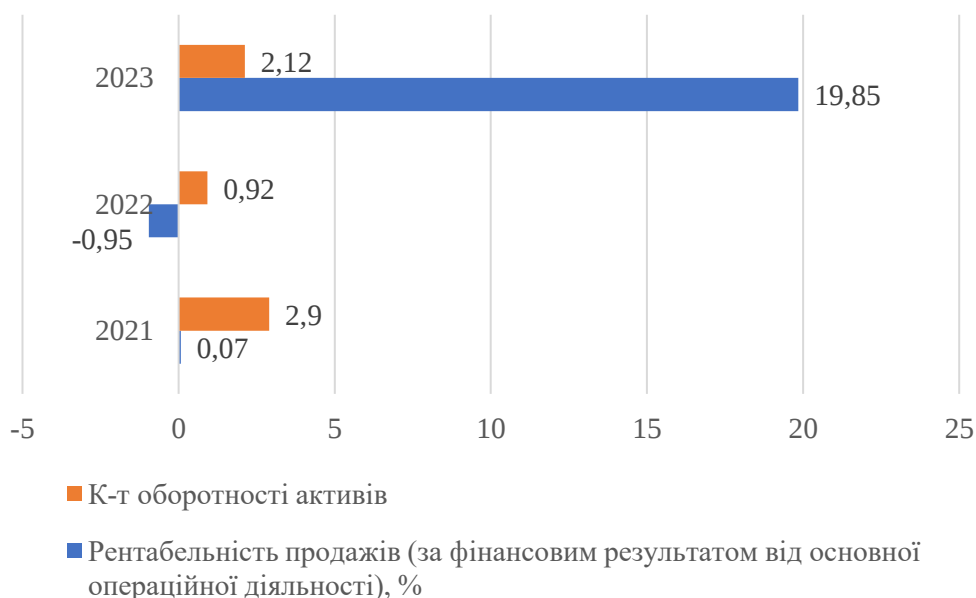

Рис. 2.2. Показники ефективності господарської діяльності

ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки

Джерело: фінансова звітність підприємства (додатки Б.1 та Б.2)

Також ми бачимо з таблиці, що суттєво зросла рентабельність власного капіталу протягом 2022-2023 років з 21,07% до 59,3%. Й, відповідно, збільшення прибутку до оподаткування (з 207 тис. грн до 835 тис. грн) та чистого прибутку з майже 170 тис. грн до 685 тис. грн призвело до зростання розміру власного капіталу (він збільшився з 981,5 тис. грн до 1,4 млн.грн).

Визначені нами позитивні зміни у прибутковості надання сервісних послуг призвели до зростання рентабельності власного капіталу – її рівень зріс з 21,07% до 59,3%.

Зростання обсягів ділової активності та прибутковості діяльності ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки відбилося на внутрішній характеристиці

фінансового стану підприємства – фінансової стійкості. Тому надамо характеристику означеним тенденціям (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Показники	Методика розрахунку	на кінець 2021 р.	на кінець 2022 р.	на кінець 2023 р.
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт автономії (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	[Власний капітал]: [Валюта балансу]	0,36	0,36	0,51
2	Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	[Позиковий капітал]: [Власний капітал]	1,79	1,75	0,98
3	Коефіцієнт мобільності (рекомендоване значення варіюється залежно від галузі, у якій функціонує підприємство)	[Оборотні активи]: [Необоротні активи]	4,51	3,32	5,49
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	[Власні оборотні кошти]: [Власний капітал]	0,49	0,36	0,7
5	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	[Власні оборотні кошти]: [Запаси]	2,21	0,58	2,18

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Результати, наведені у табл. 2.2, свідчать, що фінансова стійкість на ТОВ «Т.Д.плюс» у 2023 році порівняно із 2021 та 2022 роками значно покращилась. На це вказує позитивна динаміка коефіцієнта автономії (він зріс з 0,36 на кінець 2022 року до 0,51 на кінець 2023 року). Тобто, мінімальна вимога до досягнення фінансової стійкості станом на кінець 2023 року дотримується – активи товариства на 51% придбані за рахунок власного капіталу підприємства. Й, до того, власний капітал товариства було вдало використано для фінансування потреб підприємства у відповідних активах. Наше розуміння кмітливості керівництва товариства у частині збереження фінансової стійкості базується на тому, що на підприємстві наявність власні оборотні кошти. Це, на нашу думку, є основним критерієм наявності фінансової стійкості товариства. У відносному виразі характер змін у розмірах власних оборотних коштів ми бачимо з аналізу зміни коефіцієнта маневреності

власного капіталу. Так, цей коефіцієнт зріс з 0,36 до 0,7 (рис. 2.3). Тобто, на кінець 2022 року 36% власного капіталу підприємства було вкладено у запаси та інші види оборотних активів, а станом на кінець 2023 року вже 70% (при рекомендованому значенні більше до дорівнює 10%). Підтвердження зазначеного висновку щодо покращення фінансової стійкості на ТОВ «Т.Д.плюс» ми знаходимо при характеристиці змін у значенні коефіцієнта фінансового ризику. Цей показник зменшився з 1,75 до 0,98 за період з 2022 по 2023 роки. Зміна його значень означає, що на кінець 2022 року на одну гривню власного капіталу підприємства припадало 1,75 гривні позикового капіталу, а станом на кінець 2023 року – вже 98 копійок. Відповідно, рекомендоване значення коефіцієнта фінансового ризику (менше 1) дотримується й структура капіталу підприємства станом на кінець 2023 року стала менш ризиковою.

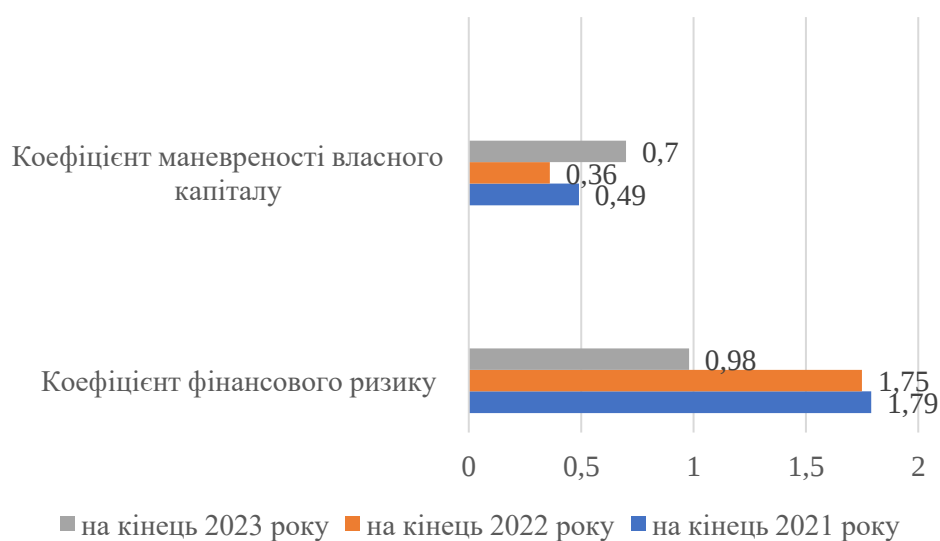

Рис. 2.3. Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості
на ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки

Джерело: фінансова звітність підприємства (додатки Б.1 та Б.2)

Вважаємо, що між коефіцієнтом мобільності та маневреністю власного капіталу теж існує взаємозалежність – так зростання коефіцієнта мобільності з 3,32 до 5,49 за 2022-2023 роки вказує на зростання оборотних активів у складі майна

товариства. Оборотні активи обертаються значно швидше ніж немобільне майно (необоротні активи). Тому генерування прибутку збільшилось на підприємстві, й, відповідно цей чистий прибуток став джерело зростання власного капіталу підприємства й збільшенням власних оборотних коштів. Й, звісно, означена тенденція призвела до покращення фінансової стійкості на ТОВ «Т.Д.плюс».

Додатковим доказом того, що фінансова стійкість на підприємстві покращилась є те, що коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами зріс з 0,58 до 2,18. Справа в тому, що загальновідомим є те, що запаси підприємства повинні фінансуватися за рахунок основних джерел – власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів банків. Й цих джерел повинно вистачати для того, щоб забезпечити мінімальну фінансову стійкість підприємства. На ТОВ «Т.Д.плюс» ми бачимо, що запаси повністю профінансовані на кінець 2023 року за рахунок власних оборотних коштів й довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів банків управлінський персонал підприємства не залучав. Отже, позитивні зміни у внутрішній характеристиці фінансового стану підприємства повинні відобразитись на зовнішній його характеристиці – платоспроможності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз показників платоспроможності ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Показники	Методика розрахунку	на кінець 2021 року	на кінець 2022 року	на кінець 2023 року
1	2	3	4	5	6
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (рекомендоване знач. $\geq 0,2-0,25$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти]: [Поточні зобов'язання]	0,62	0,07	0,17
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності (рекомендоване знач. $\geq 0,8-1$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти + кошти у розрахунках]: [Поточні зобов'язання]	1,15	0,81	1,38
3	Коефіцієнт загальної ліквідності (рекомендоване знач. ≥ 2)	[Оборотні активи]: [Поточні зобов'язання]	1,28	1,21	1,71

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Розрахунки в табл. 2.3, вказують на те, що відбулося покращення платоспроможності на ТОВ «Т.Д.плюс» у 2023 році порівняно із 2022 роком (рис. 2.4). Вказаний висновок ґрунтується на оцінюванні позитивної динаміки за усіма розрахованими показниками. Так, динаміка коефіцієнта абсолютної ліквідності свідчить про те, що на кінець 2022 року за рахунок наявних грошових коштів управлінський персонал товариства міг погасити 7% поточних зобов'язань. Для порівняння на кінець 2021 року товариство могло погасити 62%. Разом з тим, шоківий стан під час початку військових дій на теренах України пройшов й суспільство почало повертатися до повсякденного ритму життя й, відповідно, на кінець 2023 року товариство могло вже погасити 17% поточних зобов'язань. Значення вказаного показника не дотягує до рекомендованого значення – 20-25%. Між тим, вважаємо, що накопичувати гроші на розрахункових рахунках тільки для того, щоб відповідати рекомендованому значенню коефіцієнта абсолютної ліквідності під час воєнного стану в країні, є недалековидною дією. Більш обґрунтованим є вкладення тимчасово вільних коштів у запаси та інші види оборотних активів задля забезпечення оптимальних термінів операційного та фінансового циклів на підприємстві.

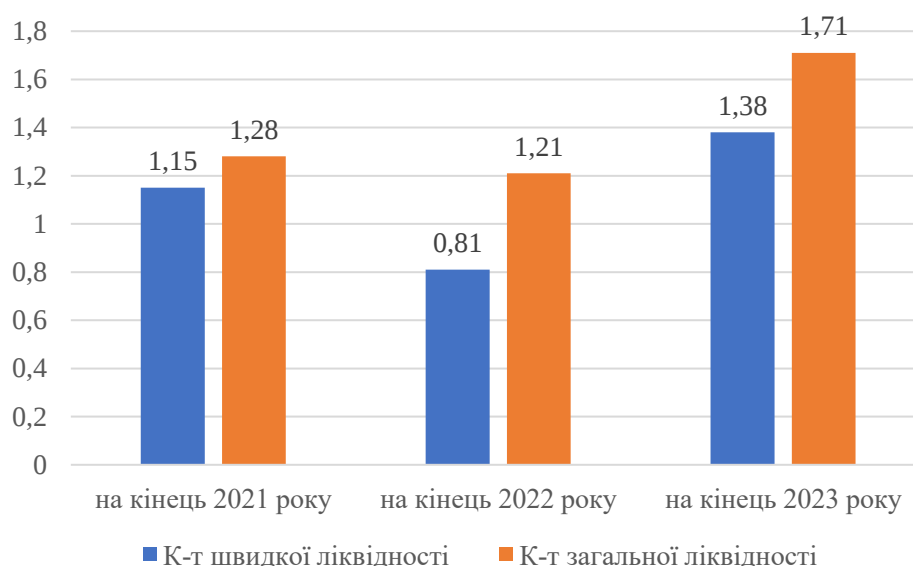

Рис. 2.4. Динаміка показників платоспроможності
на ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки

Джерело: фінансова звітність підприємства (додатки Б.1 та Б.2)

Аналіз динаміки показників швидкої та загальної ліквідності свідчить, що поточні зобов'язання ТОВ «Т.Д.плюс» повністю були покриті станом на кінець 2023 року за рахунок дебіторської заборгованості та запасів. Коефіцієнт швидкої ліквідності зріс з 0,81 на кінець 2022 року до 1,38 на кінець 2023 року (рис. 2.4). Також відбулося зростання коефіцієнта загальної ліквідності з 1,21 до 1,71.

Отже, ми бачимо, що майже за всіма показниками фінансової стійкості та платоспроможності на ТОВ «Т.Д.плюс» відбулося зростання й, відповідно, фінансовий стан покращився, що є позитивним моментом у діяльності досліджуваного підприємства.

2.2. Діюча система обліку, контролю та оподаткування операцій з запасами на підприємстві

На досліджуваному товаристві ТОВ «Т.Д.плюс» облік наявності та руху запасів автоматизовано за допомогою програмного продукту BAS Бухгалтерія.

У програмі BAS Бухгалтерія підприємство веде облік запасів з урахуванням національних стандартів бухгалтерського обліку України, що значно спрощує процес обліку і звітності на підприємстві. Основні функціональні можливості BAS Бухгалтерії для обліку запасів наведено на рис. 2.5. Програмний продукт BAS Бухгалтерія для досліджуваного підприємства є потужним інструментом щодо автоматизації обліку запасів, забезпечуючи точність обліку, зниження ручної роботи та своєчасну звітність.

Основні документи для оформлення операцій із запасами на торговельному підприємстві ТОВ «Т.Д.плюс» охоплюють надходження, переміщення, реалізацію, списання запасів, а також інвентаризацію. Розглянемо основні види документів для кожного етапу.

При надходженні запасів на підприємство в обов'язковому порядку складається договір з постачальниками ТМЦ, на підставі якого і здійснюються операції з постачання.

Рис. 2.5. Основні функціональні можливості BAS Бухгалтерії для обліку запасів на досліджуваному підприємстві

Джерело: складено авторкою на підставі вивчення автоматизованої системи обліку підприємства

Для оформлення надходження запасів підприємство використовує такі документи, що формуються за допомогою BAS Бухгалтерії:

1. Прибуткова накладна – оформлюється при отриманні запасів від постачальника, підтверджує факт передачі товару/виробничих запасів та засвідчує їх кількість, вартість і номенклатуру. Приклад прибуткової накладної на нафтопродукти наведено у додатку Г.1, а на товар – на рис. 2.6.

Прибуткова накладна № 322 від 17 серпня 2021 р.

Постачальник: **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "М Т І"**
Код за ЄДРПОУ 13669756, ІПН 136697526106

Покупець: **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНОЛОГІЇ ДРУКУ"**
п/р UA303808050000000026009592603 у банку АТ "Райфайзен Банк Аваль",
Україна, 65039, м.Одеса, пр.Гагаріна, буд.25., тел.: (048)701-76-14,
код за ЄДРПОУ 41820007, ІПН 418200026507

Договір: Договір № 249635/777/18 від 12.11.2018 р.

Склад: Основний склад

№	Товар	Кіл-сть	Од.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ
1	G2411 РІХМА, 2313C025AA, БФП струменевий з сист. безперервного друку	1	шт	3 688,88	3 688,88

Всього: 3 688,88
Сума ПДВ: 737,78
Всього із ПДВ: 4 426,66

Всього найменувань 1, на суму 4 426,66 грн.

Чотири тисячі чотириста двадцять шість гривень 66 копійок

У т.ч. ПДВ: Сімсот тридцять сім гривень 78 копійок

Відвантажив(ла): _____ Отримав(ла): _____

Рис. 2.6. Документування оприбуткування товарів на ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: отримано авторкою на підставі даних з автоматизованого обліку

2. Товарно-транспортна накладна (ТТН) — використовується для підтвердження перевезення товарів від постачальника до досліджуваного підприємства, відображає відомості про перевезення та приймання вантажу. Зразок ТТН можна побачити на рис. 2.7.

3. Податкова накладна — видається постачальником для підтвердження податкового кредиту з ПДВ при реєстрації ним в Єдиному реєстрі податкових накладних (додаток В.4) в системі електронного адміністрування ПДВ. Оборотно-сальдова відомість за рахунком 64 наведена у додатку Г.1. Потім інформація про загальну суму податкового кредиту за звітний період переноситься автоматично у Податкову декларацію з ПДВ (додаток В.3).

Додаток 7
до Правил перевезень вантажів автомобільним
транспортом в Україні
(пункт 11.1 глави 11)

ТОВАРНО-ТРАНСПОРТНА НАКЛАДНА

№ P225 "18" серпня 2021 року

Форма N 1-ТН

Автомобіль	FIAT NUOVO DOBLO N1BN 1151 HC (марка, модель, тип, реєстраційний номер)	Приніп/наліп/приніп (марка, модель, тип, реєстраційний номер)	Вид перевезень
Автомобільний перевізник	Гордієнко Владислав Іванович (називання / П. І. Б.)	Водій	Драмашков Ігор Степанович (П. І. Б., номер посвідчення водія)
Замовник	ДЕПАРТАМЕНТ ТРАНСПОРТУ, ЗВ'ЯЗКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ, УКРАЇНА, 65004, ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ, М.ОДЕСА, ПРИМОРСЬКИЙ Р-Н, ПЛ. ДУМСЬКА, БУД. 1, код за ЄДРПОУ 23987115 (називання / П. І. Б.)		
Вантажовідправник	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНОЛОГІЇ ДРУКУ", ІПН 418200026507, Україна, 65039, м.Одеса, пр.Гагаріна, буд.25., тел.: (048)701-76-14, пір UA303808050000000026009592603 у банку АТ "Райфайзен Банк Аваль", код за ЄДРПОУ 41820007 (повне найменування, місцезнаходження / П. І. Б., місце проживання)		
Вантажоодержувач	ДЕПАРТАМЕНТ ТРАНСПОРТУ, ЗВ'ЯЗКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ, УКРАЇНА, 65004, ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ, М.ОДЕСА, ПРИМОРСЬКИЙ Р-Н, ПЛ. ДУМСЬКА, БУД. 1, код за ЄДРПОУ 23987115 (повне найменування, місцезнаходження / П. І. Б., місце проживання)		
Пункт навантаження	м.Одеса (місцезнаходження)	Пункт розвантаження	пгт. Великомихайлівка (місцезнаходження)
кількість місць	десять (словом)	масою брутто, т	, отримав водій/експедитор (П. І. Б., посада, підпис)
Усього відпущено на загальну суму	П'ятдесят три тисячі п'ятсот вісімдесят гривень 00 копійок (словом, з урахуванням ПДВ) , у тому числі ПДВ 8 930,00 грн		
Супровідні документи на вантаж			

Рис. 2.7. Товаро-транспортна накладна на ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: отримано авторкою на підставі даних з автоматизованого обліку

4. Акт приймання-передачі товару – оформлюється у випадку, коли товари приймаються на відповідальне зберігання або при невідповідності товару заявленим умовам постачання (наприклад, за якістю або кількістю). Але за досліджуваний період таких випадків на ТОВ «Т.Д.плюс» не було.

На підставі первинних документів постачальників (видаткова накладна, накладна, рахунок, ТТН тощо) в програмі BAS Бухгалтерія формуються відповідні документи на оприбуткування запасів (прибуткова накладна (додаток Г.2) при надходженні товарів чи прибутковий ордер при надходженні виробничих запасів (рис. 2.8), а також акти оприбуткування надлишків тощо).

Оплата рахунків постачальників та підрядників за запаси, що надійшли, на ТОВ «Т.Д.плюс» здійснюється частіше всього через безготівковий розрахунок. Так, про стан розрахунків з постачальниками можна побачити з Оборотно-сальдової відомості за рахунком 631 (додаток Д).

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНОЛОГІЇ ДРУКУ"

підприємство, організація

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ 41820007

типова форма № М-4

Затверджена наказом Міністерства України від 21.06.96 р. № 193

Код за УКУД

ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР № 36

Номер документа	Дата складання	Код виду операції	Склад	Постачальник		Кореспондуючий рахунок		Номер супровідного документа
				найменування	код	рахунок, субрахунок	код аналітичного обліку	
36	31.01.2021		Основний склад	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОККО-БІЗНЕС ПАРТНЕР"				41ПК-2570/20-9112669688

Матеріальні цінності		Одиниця виміру		Кількість		Ціна	Сума	Номер паспорта	Порядковий номер запису за складською картотекою
найменування, сорт, розмір, марка	номенклатурний номер	код	найменування	за документом	прийнято фактично				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дизельне паливо	00-00007656	0138	л		115,520	25,69	2987,71		
Паливо дизельне Pulls Diesel	00-00007790	0138	л		48,550	28,69	1392,89		

Рис. 2.8. Документування оприбуткування виробничих запасів
на ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: отримано авторкою на підставі даних з автоматизованого обліку

Оплата рахунків постачальників оформлюється платіжним дорученням (додаток Е), а інформація про оплату видна у виписках банку (додаток Ж). Зведено дані про сплату грошових коштів постачальникам і підрядникам наведено в Аналізі рахунку 31 (додаток К.1), в якому бачимо кореспонденцію рахунків: Дт 63 Кт 31 на загальну суму 8453915,36 за аналізований звітний період (рік). Оборотно-сальдова відомість за рахунком 31 представлена у додатку К.2.

Вибуття запасів на підприємстві також оформлюється відповідними первинними документами. Так, при реалізації товарів чи інших запасів складається видаткова накладна (рис. 2.9), а також довіреність. У випадку внутрішнього переміщення запасів оформлюються накладні-вимоги на внутрішнє переміщення, а при списанні запасів на різні потреби – акти списання (рис. 2.10) та додаток Л. Так, виробничі запаси (паливо) зазвичай відпускаються на потреби управління (рахунок 92 – додаток М.1) або на інші витрати операційної діяльності (рахунок 94 – додаток М.2).

Видаткова накладна № 225 від 18 серпня 2021 р.

Постачальник: **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНОЛОГІЇ ДРУКУ"**
 п/р UA303808050000000026009592803 у банку АТ "Райффайзен Банк Аваль",
 Україна, 65039, м.Одеса, пр.Гагаріна, буд.25., тел.: (048)701-76-14,
 код за ЄДРПОУ 41820007, ІПН 418200026507

Покупець: **ДЕПАРТАМЕНТ ТРАНСПОРТУ, ЗВ'ЯЗКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ОДЕСЬК
 МІСЬКОЇ РАДИ**
 УКРАЇНА, 65004, ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ, М.ОДЕСА, ПРИМОРСЬКИЙ Р-Н, ПЛ. ДУМСЬКА, БУД. 1

Договір: Договір № 208-К від 02.08.2021 р.

Розр. док.: Рахунок на оплату покупцю № 227 від 18 серпня 2021

Склад: Основний склад

№	Товар	Кіл-сть	Од.	Ціна з ПДВ	Сума з ПДВ
1	БФП LJ Pro M130NW A4, Wi-Fi HP (G3Q58A)	1	шт	7 248,00	7 248,00
2	БФП M6500W A4, Wi-Fi Pantum (M6500W)	4	шт	7 080,00	28 320,00
3	G2411 PIXMA, 2313C025AA, БФП струменевий з сист. безперервного друку	1	шт	6 486,00	6 486,00
4	Зовнішній жорсткий диск 2.5" 2TB ADATA (AHV320-2TU31-CBL)	3	шт	2 238,00	6 714,00
5	Монітор BENQ GW2475H	1	шт	4 812,00	4 812,00

Всього: 53 580,00
У тому числі ПДВ: 8 930,00

Всього найменувань 5, на суму 53 580,00 грн.

П'ятдесят три тисячі п'ятсот вісімдесят гривень 00 копійок
У т.ч. ПДВ: Вісім тисяч дев'ясот тридцять гривень 00 копійок

Місце складання: м. Одеса

Від постачальника*

Отримав(ла)

Директор Черба Михайло Сергійович

Рис. 2.9. Документування реалізації товару на ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: отримано авторкою на підставі даних з автоматизованого обліку

Акт списання товарів № 1 від 31 січня 2021 р.

Організація: **ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНОЛОГІЇ ДРУКУ", код за ЄДРПОУ 41820007, ІПН 418200026507, Україна, 65039, м.Одеса, пр.Гагаріна, буд.25., тел.: (048)701-76-14**

Склад: Основний склад

Підстава:

Рахунок списання: 903

Аналітика:

Номенклатурні групи: Доставка

Статті затрат: Себестоимость реализованной продукции, работ, услуг собственного производства

№	Товар	Кількість	Ціна	Сума
1	Дизельне паливо	115 л	21,41	2 461,96
2	Паливо дизельне Pullis Diesel	48 л	23,91	1 147,59
Всього:				3 609,55

Всього за цим актом списано 163 предметів, на суму 3 609,55 грн.

Три тисячі шістсот дев'ять гривень 55 копійок

Голова

комісії:

посада

підпис

прізвище, і., по б.

Члени комісії:

Рис. 2.10. Документування списання палива на ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: отримано авторкою на підставі даних з автоматизованого обліку

Під час вивчення первинних документів з вибуття запасів нами було встановлено факт невірнього віднесення витрат палива на витрати підприємства. Так, ТОВ «Т.Д.плюс» здійснюючи виконання робіт послуг з ремонту комп'ютерів, витрати палива відносить не на формування собівартості наданих послуг (Дт 23 Кт 203), а відразу на собівартість реалізованих робіт, послуг (Дт 903 Кт 203). Це видно з Акту списання товарів на рис. 2.10. Це порушення порядку формування собівартості і має бути виправлено наступним чином: спочатку витрати палива визнаються витратами, що входять до собівартості виробництва (на дебеті 23 рахунку), а вже у момент визнання доходів і відповідно собівартості реалізації ці витрати у складі загальних витрат на виробництво робіт, послуг попадуть до собівартості реалізації (в дебет 903 рахунку). Оборотно-сальдова відомість за рахунком 90 наведена у додатку М.3. З додатку також видно, що підприємство робить нетипові проводки в дебет 903 з кредиту 631 на суму вартості послуг сторонніх організацій і відтак взагалі не використовує рахунок 23 для відображення собівартості наданих робіт, послуг. Це грубе порушення правил визначення собівартості реалізованих робіт, послуг, що встановлені НП(С)БО 16 «Витрати».

При відпуску запасів та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за методом собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО). Аналітичний облік руху товарно-матеріальних цінностей відображати за підрозділами:

- у бухгалтерії – у кількісно-сумовому виразі;
- на складах – у кількісному виразі (додаток Н).

Аналітичний облік запасів в бухгалтерії ведеться в розрізі місць зберігання, ТМЦ і партій. Місцем зберігання можуть виступати як склади, так і матеріально відповідальні особи. Облік виробничих запасів на досліджуваному підприємстві ведеться на однойменному рахунку 20. Як видно з Оборотно-сальдової відомості за рахунком 20 (додаток П.1) до складу виробничих запасів відносяться лише різні види палива.

Облік товарів ведеться на рахунку 28. До складу товарів відносять різні види оборотних активів, що утримуються для продажу, зокрема тонер, картридж, кабель, диски, етикетки, чорнило, фото барабан, флеш-накоплювач тощо.

У додатку П.2 можна побачити оборотно-сальдову відомість за рахунком 28 з інформацією про залишки на початок і кінець звітного періоду та обороти по дебету і кредиту за рахунком 28 за період. Інформація про товари та інші види запасів також узагальнюється у загальній оборотно-сальдовій відомості за всім рахунками за весь період (додаток П.3).

Бухгалтерські проводки з обліку операцій з надходження запасів на підприємство представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з руху запасів на ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Зміст операції	Бухгалтерський запис	
		дебет	кредит
01	02	03	04
<i>Операції з надходження виробничих запасів від українського постачальника на умовах послідууючої оплати</i>			
1	Надходження виробничих запасів чи товарів від постачальника		
1.1	Надійшли запаси від постачальника і оприбутковані на склад за договірною вартістю	20, 22, 28	631
1.2	Відображений податковий кредит з ПДВ при наявності зареєстрованої податкової накладної	641.1	631
1.3	Оплачений рахунок постачальника безготівково	631	311
2	<i>Надходження виробничих запасів чи товарів від українського постачальника на умовах передплати</i>		
2.1	Перерахована передплата постачальнику	371	311
2.2	Відображений податковий кредит з ПДВ при наявності зареєстрованої податкової накладної	641.1	644.1
2.3	Надійшли запаси від постачальника і оприбутковані на склад за договірною вартістю	20, 22, 28	631
2.4	Списано суму ПДВ	644.1	631
2.5	Проведене зарахування авансу	631	371
<i>Операції з вибуття і списання виробничих запасів, товарів</i>			
1	Відпущено паливо чи МШП на різні потреби	23, 92, 94	20, 22
2	Реалізовано товари і списано собівартість їх реалізації	902	28
3	Встановлено нестачу виробничих запасів, МШП чи товарів на складі	947	20, 22, 28

Джерело: складено авторкою на підставі даних, отриманих з автоматизованого обліку на ТОВ «Т.Д.плюс»

З різних причин керівництво будь-якого підприємства зацікавлене в плануванні та контролі запасів. Незалежно від сфери діяльності, важливою є організація точної системи обліку із застосуванням сучасних методів автоматизації. Це дозволить забезпечити правильне зберігання запасів у визначеній формі, належній якості та необхідній кількості. Крім того, завдяки раціональній організації обліку запасів підприємства зможуть ретельно контролювати своєчасність і порядок проведення інвентаризацій, що допоможе обмежити витрати на цей метод контролю.

На досліджуваному підприємстві ТОВ «Т.Д.плюс» метою внутрішнього контролю запасів є підтвердження законності здійснених господарських операцій з ними та правильність відображення їх в обліку і звітності.

Для вивчення стану системи внутрішнього контролю взагалі і запасів у тому числі, ми використовували основні джерела інформації для контролю, які було отримано під час виробничої практики. Зокрема це: договори з контрагентами, первинні документи з руху запасів (прибуткові та видаткові накладні, прибуткові ордери, накладні-вимоги на внутрішнє переміщення, платіжні доручення, довіреності, виписки банку тощо), відомості аналітичного обліку запасів, дані складського обліку, інвентаризаційні документи (інвентаризаційні описи, відомості щодо проведення інвентаризацій), відомості та журнали з програми BAS Бухгалтерія за рахунками 20, 23, 28, 31, 63, 36, 90, 92, 947 тощо (Аналіз рахунку, Картка рахунку, Оборотно-сальдова відомість за рахунком), фінансова, податкова та статистична звітність тощо.

ТОВ «Т.Д.плюс» мало б самостійно визначати облікову політику, однак нами встановлено, що на ТОВ підприємстві відсутній Наказ про облікову політику, не затверджені правила документообігу, що є порушенням діючого законодавства України.

Єдиним дієвим методом фактичного контролю запасів на підприємстві є інвентаризація, яка проводиться 1 раз на рік перед складанням річної фінансової звітності. При цьому підприємство дотримується вимог Положення про

інвентаризацію активів і зобов'язань, затвердженого наказом МФУ від 02.09.2014 № 879 [29].

При проведенні щорічних інвентаризації на ТОВ «Т.Д.плюс» складається Відомість в автоматизованому режимі «Інвентаризація товарів на складі» (додаток Р.1) та Інвентаризаційний опис (додаток Р.2). Як бачимо, за досліджуваний період коригувальних записів після проведених інвентаризацій не було виявлено.

Нами встановлено, що інвентаризацією охоплюються лише запаси для підтвердження фактичних залишків даним документів. А ось інвентаризація розрахунків не проводиться, що піддає сумніву достовірність даних про дебіторську і кредиторську заборгованість, які відображаються у фінансовій звітності підприємства.

Таким чином, на досліджуваному підприємстві ТОВ «Т.Д.плюс» не дуже велика номенклатура та кількість матеріалів і товарів, але на достатньо гарному рівні організований складський та бухгалтерський облік запасів, але система внутрішнього контролю все ж таки потребує вдосконалення.

2.3. Напрями удосконалення обліку та системи внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс»

Провівши дослідження теоретичних аспектів обліку, внутрішнього контролю та оподаткування операцій з запасами та вивчивши практичні особливості діяльності досліджуваного підприємства ТОВ «Т.Д.плюс» можемо надати комплекс рекомендацій керівництву для вдосконалення системи управління в цілому і окрема обліку та контролю запасів. Удосконалення обліку та системи внутрішнього контролю запасів є важливим для підвищення ефективності управління запасами, оптимізації витрат, а також для покращення достовірності фінансової звітності. На нашу думку, основні напрями вдосконалення включають:

1. Удосконалення автоматизації обліку запасів та управління підприємством в цілому.

Нами встановлено, що бухгалтерія веде облік в програмі BAS Бухгалтерія, але оновлення здійснюються нерегулярно і невчасно, через що виникають проблеми з поданням звітності в актуальних формах та призводить до зниження ефективності роботи бухгалтерії в цілому. Тому керівництву слід розглянути питання щодо впровадження сучасних програмних рішень для автоматизації облікових операцій із запасами та підтримання їх в актуальному стані (оновлювати).

В цій царині також доцільним є впровадження сканерів штрих-кодів та RFID-технологій, що допоможе швидко відстежувати переміщення запасів та зменшуватиме час на інвентаризацію.

RFID-технологія (Radio Frequency Identification) – це технологія радіочастотної ідентифікації, яка використовує радіохвилі для автоматичної ідентифікації об'єктів. Вона базується на використанні спеціальних міток (RFID-міток або RFID-тегів) та зчитувачів, що дозволяють безконтактно зчитувати інформацію з міток на відстані. Система також може відстежувати переміщення товарів по складу або навіть між різними підприємствами, що допомагає мінімізувати втрати та крадіжки.

Такі технології зараз активно впроваджуються в європейських країнах та досліджуються європейськими фахівцями у сфері управління запасами, наприклад, [52].

Хмарне програмне забезпечення для керування запасами також стає все більш популярним, пропонуючи підприємствам гнучкість доступу до даних про запаси з будь-якого місця та в будь-який час. Ці платформи часто інтегруються з іншими бізнес-системами, такими як програмне забезпечення для планування ресурсів підприємства (ERP) і управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), надаючи цілісне уявлення про операції. Такі функції, як автоматичне змінення порядку, прогнозування попиту та аналітика, допомагають компаніям приймати рішення на основі отриманих даних, оптимізувати рівень запасів і підвищити загальну ефективність. Використовуючи ці технологічні досягнення, компанії можуть покращити свої методи управління запасами, зменшити витрати та підвищити рівень задоволеності клієнтів [52]. Тому в перспективі ТОВ «Т.Д.плюс» може розглянути

можливість переходу до хмарного програмного забезпечення та його інтеграція з наявною автоматизованою системою управління підприємством.

2. Вдосконалення облікової політики щодо запасів.

На ТОВ «Т.Д.плюс» не затверджено облікову політику, що суперечить Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Тому бухгалтерія має розробити єдині стандарт для обліку запасів на підприємстві, що дозволить забезпечити узгодженість облікових операцій і послідовність у методах оцінки запасів. Так, доцільно в Наказі про облікову політику серед іншого визначити такі основні аспекти щодо запасів:

- періодичність та об'єкти проведення інвентаризації;
- визначення одиниці аналітичного обліку запасів;
- методи оцінки запасів при їх вибутті тощо.

Рекомендуємо також бухгалтерській службі розглянути варіант використання двох методів обліку запасів при їх вибутті:

- FIFO для оцінки матеріалів, які швидко знецінюються через технологічний прогрес (а підприємство функціонує саме в таких умовах);
- методу середньозваженої вартості для деталей, запчастин та інших запасів з повільним оборотом.

3. Оптимізація процедур внутрішнього контролю запасів.

Нами встановлено, що на підприємстві система внутрішнього контролю не впроваджена системно, облікові та контрольні функції виконує головний бухгалтер, отже відсутній розподіл обов'язків між працівниками, що відповідають за приймання, облік, зберігання та списання запасів, що підвищує ризик шахрайства і помилок. До того ж інвентаризації проводяться 1 раз на рік лише по запасам, а перевірка стану розрахункових операцій залишається поза контролем. Тому для оптимізації та посилення контрольних процедур рекомендуємо:

по-перше, проводити повну інвентаризацію всіх об'єктів згідно Методичних рекомендацій щодо інвентаризації активів і зобов'язань;

по-друге, впроваджувати регулярний моніторинг та перевірки, а також можливо і незалежний аудит діяльності, у тому числі операцій з запасами, для виявлення та виправлення помилок в обліку.

по-третє, регулярно переглядати дані щодо запасів і відстеження відхилень у руху запасів на основі аналітичних показників, таких як коефіцієнти оборотності запасів, термін зберігання тощо, тобто проводити економічний аналіз;

по-четверте, використовувати сучасні технології (як ми вже вказували, наприклад, RFID-технології та сканери штрих-кодів) для швидшої та більш точної інвентаризації, а також зменшення ризику помилок при ручному підрахунку запасів.

4. Підвищення кваліфікації персоналу.

На нашу думку, головному бухгалтеру слід проходити періодично навчання технологіям обліку та контролю діяльності, що дасть можливість уникати помилок в обліку та забезпечувати більш точне відображення операцій. Така думка обумовлена тим, що під час вивчення первинних документів з вибуття запасів нами було встановлено факт невірного віднесення витрат палива на витрати підприємства та викривлення собівартості наданих послуг. Так, ТОВ «Т.Д.плюс» здійснюючи виконання робіт послуг з ремонту комп'ютерів, витрати палива відносить не на формування собівартості наданих послуг з проводкою Дт 23 Кт 203, а відразу списують на собівартість реалізованих робіт, послуг проводкою Дт 903 Кт 203 (це було описано у п. 2.2 кваліфікаційної роботи). У цій ситуації бухгалтеру слід зробити коригуючі записи та у подальшому правильно формувати собівартість виробництва послуг та витрати періоду.

Практичне вдосконалення обліку та внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» є важливим аспектом для забезпечення ефективності управління підприємством, зниження ризиків, підвищення фінансових результатів, дотримання законодавчих вимог, мінімізувати витрати на зберігання запасів, підвищити оборотність запасів і забезпечити точність фінансової звітності.

Це обумовлено тими перевагами, що отримає підприємство при їх впровадженні (рис. 2.11).

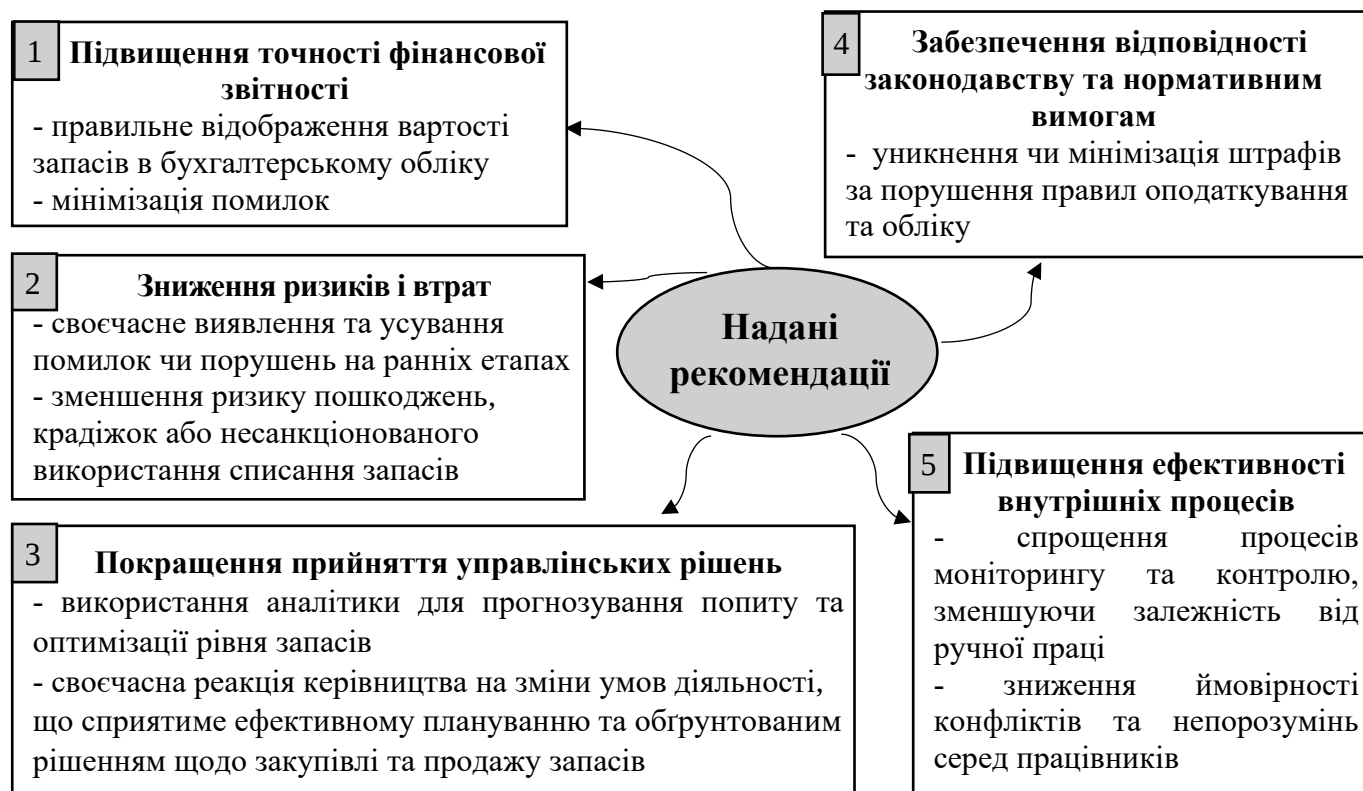

Рис. 2.11. Переваги від впровадження обґрунтованих рекомендацій на
ТОВ «Т.Д.плюс»

Джерело: складено авторкою

Таким чином, вважаємо, що надані рекомендації щодо вдосконалення обліку та внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» значно підвищать рівень управління підприємством взагалі, сприятимуть зниженню фінансових та операційних ризиків, покращенню управлінських процесів, а також посилять ефективність обліково-контрольної системи підприємства в цілому.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАПАСІВ НА ТОВ «Т.Д.ПЛЮС»

3.1. Аналіз складу та структури запасів ТОВ «Т.Д.плюс»

Фінансовий стан будь-якого підприємства значною мірою залежить від раціонального розподілу та ефективного використання запасів. Структурні зміни, прискорення оборотності запасів і загальна динаміка впливають не лише на фінансову стійкість та платоспроможність, а й на стійкий розвиток організації. Науково обґрунтовано, що для виробничих організацій оптимальним є склад між необоротними та оборотними, при якому однойменний коефіцієнт дорівнює 1,5 [7, с. 69-70]. Тобто 60% необоротних активів та 40% оборотних активів. У випадку, коли зазначене співвідношення починає змінюватись у бік зменшення більш ліквідної частини майна підприємства (оборотних активів), то на підприємстві починає проявлятися криза ліквідності. Також актуальним є паралельне відстеження динаміки зростання чистої виручки від реалізації товарів, робіт та послуг. Так, одним із перших сигналів кризи ліквідності є ознаки нераціональної структури активів, що супроводжуються уповільненням зростання чистого доходу від реалізації продукції. У результаті такої взаємозалежної динаміки коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів може досягати або перевищувати значення 2 [44, с. 17]. Це свідчить про наближення до стадії кризи ліквідності. Зміни цього коефіцієнта вказують на формування стабільно неефективної структури активів підприємства.

Оскільки досліджуване підприємство займається наданням сервісних послуг з збирання та ремонту комп'ютерів, принтерів та іншої оргтехніки; заправкою картриджів та роздрукуванням різних матеріалів у електронному вигляді, то можна сказати, що вони виробляють зазначені послуги й, відповідно, ознаки, характерні для виробничих підприємств, можливо частково використати для ТОВ «Т.Д.плюс». Тож дослідимо, чи проявляються випадки прояву кризи ліквідності у діяльності досліджуваного підприємства, або ні. Вважаємо, що криза ліквідності буде проявлятися у зниженні швидкості трансформації активів у гроші й, відповідно, накопичуванні на підприємстві неліквідних запасів. В подальшому за умов

відсутності швидкого реагування на вказані сигнали на підприємстві будуть спостерігатися негаразди у платоспроможності. Такі тенденції в подальшому призведуть до істотного зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності та погіршення коефіцієнта загальної ліквідності. Оскільки наявні на підприємстві запаси будуть неліквідними й їх не можна буде відносно швидко трансформувати у гроші.

Як вже зазначалось, ми тестуємо фактичну структуру активів ТОВ «Т.Д.плюс» на наявність ранніх ознак прояву кризи ліквідності (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз динаміки активів ТОВ «Т.Д.плюс»

тис. грн.)

№ з/п	Показники	Абсолютні величини			Питома вага у загальній величині активів, %		
		на кінець 2021	на кінець 2022	на кінець 2023	на кінець 2021	на кінець 2022	на кінець 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Активи, у т.ч.	2500,1	2927	3463,1	100	100	100
2	Необоротні активи	453,8	677,5	533,6	18	23	15
3	Оборотні активи, у т.ч.	2046,3	2249,5	2929,5	82	77	85
3.1	Запаси	200,1	669,2	559,5	9,8	29,7	19,1
3.2	Дебіторська заборгованість	843,0	1361,8	2077,3	41,2	60,5	70,9
3.3	Гроші та їх еквіваленти	999,4	138,1	290,2	48,8	6,1	9,9
3.4	Інші оборотні активи	3,6	80,4	2,5	0,2	3,7	0,1
4	Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів	0,22	0,3	0,18	х	х	х
5	Чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн.	8 173,3	2 489,3	6 772,0	х	х	х
6	Темп зростання чистої виручки від реалізації продукції, %	73%	31%	272%	х	х	х

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Аналіз даних табл. 3.1 показав, що на досліджуваному підприємстві спостерігається зменшення співвідношення між необоротними та оборотними активами з 0,22 на кінець 2021 року до 0,18 на кінець 2023 року. Вказана тенденція не

відповідає прояву першого критерію наявності кризи ліквідності у діяльності досліджуваного підприємства, оскільки структура майна підприємства змінюється у бік збільшення (а не зменшення) ліквідної частини активів організації – оборотних активів.

Щодо нестійкої динаміки чистої виручки від надання сервісних послуг, то зазначимо наступне: темп зниження чистої виручки у 2022 році порівняно із 2021 роком, який дорівнює 31%, змінюється темпом її зростання у розмірі 272% у 2023 році порівняно із 2022 роком. Така позитивна зміна свідчить, як ми вказували у п. 2.1 другого розділу кваліфікаційної роботи, про відновлення попиту на послуги підприємства з боку населення та організацій. А, якщо є попит на вказані послуги, то й відбувається прискорення операційного циклу підприємства (швидкості перебування коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві та дебіторській заборгованості). Збільшення оборотних активів на досліджуваному підприємстві, безумовно треба розглядати позитивно.

У структурі оборотних активів відбулися наступні зміни: питома вага запасів підприємства зменшилась з 29,7% у 2022 році до 19,1% у 2023 році. Натомість питома вага дебіторської заборгованості зросла з 60,5% на кінець 2022 року до 70,9% станом на кінець 2023 року. Питома вага грошових коштів та їх еквівалентів зросла з протягом 2022-2023 років з 6,1% до 9,9%. Отже, ми бачимо, що станом на кінець 2023 року структура оборотних активів ТОВ «Т.Д.плюс» стала більш ліквідною, оскільки зросла питома вага швидкоореалізовуваних активів (дебіторської заборгованості) та абсолютно ліквідних активів (грошових коштів) й зменшилась питома вага повільно реалізованих активів – запасів.

Між тим, актуальним постає питання наскільки коректно управлінський персонал підприємства вкладає кошти у забезпечення потреб організацій у виробничих запасах та товарах. Оскільки картриджі та папір для печаті є більш ліквідним товаром, ніж кабелі, материнські плати, транзистори, олово для пайки й складові клавіатур й динаміків ноутбуків та лампи моніторів. Тому подальше дослідження ми присвячуємо дослідженню структури запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки структури запасів ТОВ «Т.Д.плюс»

(тис. грн)

№ з/п	Показники	Абсолютні величини			Питома вага у загальній величині активів, %		
		на кінець 2021 року	на кінець 2022 року	на кінець 2023 року	на кінець 2021 року	на кінець 2022 року	на кінець 2023 року
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Виробничі запаси	4,0	46,8	134,28	2%	7%	24%
2	Незавершене виробництво	0	0	0	-	-	-
3	Товари	196,1	622,4	425,22	98%	93%	76%
4	Усього запасів	200,1	669,2	559,5	100	100	100

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2021 року = $(4,0 / 196,1 = 0,02$

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2022 року = $(46,8 / 622,4 = 0,08$

Коефіцієнт оптимальності складу запасів на кінець 2023 року = $(134,28 / 425,22 = 0,32$

Згідно із даними табл. 3.2, ми можемо сказати, що на кінець 2023 року порівняно із кінцем 2021 року запаси зросли у 2,8 рази. Причому виробничі запаси зросли з 4 тис. грн за цей період до 134,28 тис. грн. Товари зросли з 196,1 тис. грн до 425,22 тис. грн або у 2,2 рази. Варто відмітити, що від того, наскільки оптимальним буде співвідношення між виробничими запасами (сферою виробництва) та товарами (сферою обігу) буде залежати коливання коефіцієнта оборотності запасів. Надлишок або нестача відповідних видів запасів може призвести до погіршення фінансової стійкості підприємства.

Щодо динаміки коефіцієнта оптимальності, який на досліджуваному підприємстві розраховувався як відношення виробничих запасів до товарів, то зазначимо наступне: рекомендованим є значення коефіцієнта оптимальності запасів

на рівні 1 [10, с. 41-42]. Тоді виробнича сфера й сфера обігу оптимально забезпечені відповідними видами запасів. Між тим, ми бачимо, що коефіцієнт оптимальності складу запасів складав: на кінець 2021 року – 0,02; на кінець 2022 року – 0,08; на кінець 2023 року – 0,32. Тобто, поступово він зростає до рекомендованого рівня. Разом з тим, вважаємо склад запасів підприємства оптимальним, оскільки немає сенсу накопичувати зайві виробничі запаси, які в умовах війни можуть стати неліквідними. Відповідно, подальший аналіз варто приділити встановленню, наскільки ефективно управлінський персонал товариства використовує наявні запаси.

3.2. Аналіз ефективності використання запасів підприємства

В умовах Covid-19 та війни в Україні зменшилися обсяги виробництва, знизилася його рентабельність, різко скоротилися інвестиції. Підприємства намагаються досягти збільшення прибутків не за допомогою ретельного економічного розрахунку, зниження собівартості наданих послуг, а постійним підвищенням цін на те, що вони виробляють. Хоч у такий спосіб окремі підприємства і досягнуть бажаних результатів, але в цілому даний підхід призведе до поглиблення економічної кризи. Водночас слід більш раціонально та ефективно використовувати матеріальні запаси; удосконалювати систему управління, забезпечувати наукову обґрунтованість та оптимальність рішень; підвищувати господарську зацікавленість у досягненні найвищих результатів при найменших затратах; поліпшувати рівень економічної роботи в усіх ланках економіки [12, с. 72].

Важливе місце у вдосконаленні економічної системи управління та покращення рівня роботи посідає аналіз, якому властивий потужний арсенал способів та прийомів дослідження господарських процесів за будь-який відрізок часу, що сприяє підвищенню оперативності управління. Тому сконцентруємо нашу увагу на характеристиці основних показників оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів на ТОВ «Т.Д.плюс» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів

ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки

№ з/п	Показники	Роки			Зміна у 2023 порівняно з 2021 (+,-)
		2021	2022	2023	
1	2	3	4	5	6
1	Чиста виручка від надання послуг, тис. грн.	8 173,3	2 489,3	6 772,0	-1401,3
2	Собівартість наданих послуг, тис.грн.	6 425,0	1 151.80	2 479.70	-3945,3
3	Матеріальні витрати, тис.грн	4 318,7	815,2	1 893,1	-2425,6
4	Операційні витрати, тис. грн	8 176,1	2 630,5	5 948,1	-2228,0
5	Прибуток від основної операційної діяльності, тис.грн	6,1	-23,6	1 344,2	1338,1
6	Прибуток від основної операційної діяльності на 1 грн. матеріальних витрат, грн	0,001	-0,03	0,71	0,709
7	Матеріаломісткість наданих послуг, грн	0,528	0,327	0,28	-0,248
8	Питома вага матеріальних витрат в операційних витратах, %	53%	31%	32%	-21%

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Аналіз даних показав, що ефективність використання матеріальних ресурсів на досліджуваному підприємстві істотно зросла. Про це свідчить зменшення матеріаломісткості наданих послуг з 0,53 грн у 2021 році до 0,28 грн у 2023 році. Також відбулося істотне зростання прибутку від основної операційної діяльності у розрахунку на одну гривню матеріальних витрат.

Далі перейдемо до факторного аналізу прибутку від основної операційної діяльності й виявимо, за рахунок чого досягнуто його збільшення на другий рік після початку війни в Україні (табл. 3.4).

Розрахунки у табл. 3.4 свідчать, що фінансовий результат від основної операційної діяльності у 2023 році порівняно із 2022 роком зі збиткового перетворився на прибутковий. Якщо у 2022 році було отримано збиток від надання сервісних послуг у розмірі 23,6 тис. грн, то у 2023 році товариство генерувало прибуток на суму 1,3 млн.грн.

Таблиця 3.4

Аналіз впливу чинників на зміну прибутку
від основної операційної діяльності на ТОВ «Т.Д.плюс»

Показники	2022 рік	Згідно базису на дату реалізації	2023 рік	Чинники	Вплив на прибуток	
					розрахунок	сума
1	2	3	4	5	6	7
1. Чистий дохід	2 489,3	3614,2	6 772,0	1. Зміна ціни	6772 – 3614,2	3157,8
2. Собівартість наданих послуг	1 151,8	1212,3	2 479,7	2. Зміна собівартості	2479,7 – 1212,3	-1267,4
3. Адміністративні витрати	1361,1	1361,1	2948,1	3. Зміна адмін. витрат	2948,1 – 1361,1	-1587,0
4. Витрати на збут	0	0	0	4. Зміна витрат на збут	-	0
5. Прибуток від основної операційної діяльності	-23,6	1040,8	1344,2	5. Зміна обсягу реалізації у кількис. виразі	24,8+23,6	28,4
6. Прибуток при фактичній обсязі реалізації	X	24,8	X	6. Зміна складу послуг	1040,8-24,8	1016

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Досягнуте збільшення фінансового результату від основної операційної діяльності було обумовлено позитивною дією таких чинників як зміна відпускних цін, зміна обсягу реалізації у натуральному виразі та зміна структури наданих послуг. Так, за рахунок зростання відпускних цін на надані сервісні послуги прибуток від основної операційної діяльності зріс на 3,2 млн. грн. Збільшення кількості наданих послуг дозволило збільшити прибуток на 28,4 тис. грн. Зміна структури наданих послуг у бік збільшення питомої ваги більш рентабельних послуг дозволило збільшити прибуток на майже 1,1 млн. грн.

Досягнутий позитивний результат був зменшений за рахунок негативної дії таких чинників як зростання собівартості наданих послуг та адміністративних витрат. Сукупна дія цих чинників призвела до зменшення прибутку від основної операційної діяльності на майже 2,8 млн. грн.

Відповідно, ми бачимо, що доцільно оптимізувати витрати підприємства задля покращення його діяльності.

Проаналізуємо зміни у оборотності оборотних активів підприємства задля виявлення, наскільки вдалося зекономити коштів внаслідок покращення управління запасами й іншими видами оборотних активів на ТОВ «Т.Д.плюс» (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Аналіз оборотності оборотних активів ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Показники	Роки		
		2021	2022	2023
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від надання послуг, тис. грн	8173,3	2489,3	6772
2	Середньорічні залишки оборотних активів, тис. грн	2131,35	2147,9	2589,5
3	Середньорічні залишки запасів, тис. грн	100,05	434,65	614,35
4	Середньорічні залишки дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	1176,3	916,35	1197,4
5	Середньорічні залишки кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, тис.грн	1360	1385,6	1376,15
6	Кількість оборотів оборотних активів	3,83	1,16	2,62
7	Кількість оборотів запасів	81,69	5,73	11,02
8	Кількість оборотів дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	6,95	2,72	5,66
9	Кількість оборотів кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	6,01	1,80	4,92
10	Швидкість обороту оборотних активів в днях	95,18	314,94	139,57
11	Швидкість обороту запасів в днях	4,47	63,73	33,11
12	Швидкість обороту в днях дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги	52,53	134,36	64,54
13	Швидкість обороту в днях кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги	60,73	203,17	74,17

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Сума вивільнення коштів з обороту в зв'язку з прискоренням оборотності =

$$\begin{aligned}
 & \frac{6772 \text{ тис. грн} \times (139,57 \text{ дня} - 314,94 \text{ дня})}{365 \text{ днів}} \\
 & = -3\,253,71 \text{ тис. грн}
 \end{aligned}$$

Аналіз даних показав, що ефективність використання оборотних активів ТОВ «Т.Д.плюс» протягом 2022-2023 років поліпшилась. Про це свідчить зростання

коефіцієнта оборотності оборотних активів з 1,16 до 2,62. Зазначимо, що вказане зростання відбулося саме за рахунок покращення ефективності управління оборотним активами, а не за рахунок виключно збільшення відпускних цін внаслідок зростання інфляції в економіці України. Про покращення ефективності господарювання свідчить той факт, що зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів (як вже зазначалось, з 1,16 до 2,62) супроводжується зростанням коефіцієнта оборотності запасів – з 5,73 до 11,02. Такий істотний приріст кількості обертів запасів за рік автоматично впливає на скорочення період обороту запасів – з 64 дня у 2022 році до 33 днів у 2023 році. Також зазначимо, що управлінський персонал товариства вдало управляє запасами у 2023 році порівняно із 2022 роком тому, що по-перше, скоротився термін їх обороту, а по-друге, період обороту запасів протягом 2021-2023 років значно менше за період обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Так, у 2023 році період обороту запасів складав 33 дні, а період одного обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги складав 74 дні. І навіть говорячи про те, що власних оборотних коштів вистачало для фінансування потреби в запасах підприємства у повному обсязі, за потреби, якщо управлінський персонал використовував кредиторську заборгованість для фінансування потреби у запасах, то він робив це правильно. Оскільки кошти, які приходили на рахунки підприємства від обороту запасів, раніше (порівняно із тим часом, коли треба віддавати гроші по зобов'язанням кредиторам за отримані від них товари, роботи та послуги) надходили на підприємство, ніж треба було розраховуватись за найбільш строковими зобов'язаннями, то запасами ефективно управляє керівництво товариства.

Щодо ефективності використання коштів у розрахунках, то зазначимо, що оскільки період обороту дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги протягом 2021-2023 років менше, ніж період обороту по кредиторській заборгованості за товари, роботи та послуги, то ми бачимо, що кошти від дебіторів раніше надходять на рахунки підприємства, ніж управлінський персонал має платити по кредиторській заборгованості. Так, у 2023 році період обороту дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги складав майже 65 днів, а період обороту

по кредиторській заборгованості за товари, роботи та послуги – 74 дні. Отже, ми бачимо, що управління коштами у розрахунках є ефективним внаслідок того, що створено підґрунтя для наявності на підприємстві тимчасово вільних грошових коштів, які можна використовувати на фінансування нагальних потреб підприємства у запасах та інших активах.

Підсумковим є те, що прискорення оборотності оборотних активів призвело до економії оборотних коштів на підприємстві. Так, згідно із розрахунком, ми бачимо, що за рахунок зменшення періоду одного обороту оборотних активів з 315 днів у 2022 році до 140 днів у 2023 році стало можливим зекономити майже 3,3 млн. грн оборотних коштів. Також варто зазначити, що порівняно із 2021 роком, у 2023 році керівництво ТОВ «Т.Д.плюс» працювало гірше. Про це свідчить, вперш за все, зменшення періоду обороту оборотних активів з 3,33 оберти за рік до 2,62 оберти. Також зменшення кількості оборотів запасів з 81,69 до 11,02 вказує на сповільнення оборотності у 2023 році. Між тим, управління у період війни та управління підприємством у період Covid-19 – це зовсім різні речі й наврядче економіка України швидко зможе досягти темпів свого розвитку на тому рівні, коли в Україні не було війни. Тому вважаємо, що керівництво ТОВ «Т.Д.плюс» рухається у правильному напрямі щодо покращення ефективності використання наявних на підприємстві складових оборотних активів.

Одним із узагальнюючих показників ефективності господарювання, який враховує у собі вплив ефективності використання запасів під час здійснення господарської діяльності, є рентабельність виробництва продукції [7, с. 69-70]. На досліджуваному підприємстві відбувається надання послуг з ремонту та обслуговування комп'ютерної техніки. Тому методика розрахунку цього показника буде стандартною – відношення прибутку від операційної діяльності до середньорічної вартості виробничих засобів, а назву цього результативного показника – рентабельність надання сервісних послуг. У якості виробничих засобів для розрахунку показника будемо розуміти сукупність основних засобів та матеріальних оборотних активів (запасів). Вказані складові виробничих засобів підприємства зазвичай розраховуються за середньорічною вартістю задля дотримання чіткої методології визначення чисельника на знаменника у

формулі рентабельності надання сервісних послуг. На рівень рентабельності наданих послуг впливають наступні чинники (табл. 3.6) [6, с. 241]:

1. Частка прибутку на одну гривню наданих послуг;
2. Капіталомісткість наданих послуг;
3. Вартість матеріальних оборотних активів, витрачених на забезпечення надання сервісних послуг, обсягом – одна гривня.

Таблиця 3.6

Аналіз впливу чинників на зміну рентабельності надання сервісних послуг з ремонту комп'ютерної техніки на ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Показники	Роки		Зміна, (+,-)
		2022	2023	
1	2	3	4	5
1	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	206,8	835,7	628,9
2	Чистий дохід від надання сервісних послуг, тис. грн	2489,3	6772,0	4282,7
3	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	562,25	605,3	43,05
4	Середньорічні залишки матеріальних оборотних коштів, тис. грн	434,65	614,35	179,7
5	Середньорічна вартість виробничих засобів, тис. грн.	996,9	1219,65	222,75
6	Коефіцієнт капіталомісткості, грн	0,226	0,089	-0,137
7	Коефіцієнт закріплення матеріальних оборотних коштів, грн	0,175	0,09	0,115
8	Прибуток від операційної діяльності на 1 гривню наданих послуг, грн	0,083	0,123	0,04
9	Рентабельність надання сервісних послуг, %	20,74	68,51	47,77

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Рентабельність наданих сервісних послуг за 2022 рік = $(0,083 / (0,226 + 0,175)) * 100 = (0,083 / 0,401) * 100 = 20,74\%$

Вплив прибутку на одну гривню наданих послуг на зміну рентабельності наданих послуг визначається наступним чином:

Рентабельність надання сервісних послуг умовна 1 = $(0,123 / (0,226 + 0,175)) * 100 = (0,123 / 0,401) * 100 = 30,67\%$

Вплив частки прибутку на одну гривню наданих сервісних послуг = $30,67\% - 20,74\% = 9,93\%$

Рентабельність надання сервісних послуг умовна 2 = $(0,123 / (0,089 + 0,175)) * 100 = (0,123 / 0,264) * 100 = 46,59\%$

Вплив капіталомісткості наданих послуг на зміну рентабельності наданих послуг визначається наступним чином: Рентабельність надання сервісних послуг умовна 2 – Рентабельність надання сервісних послуг умовна 1 = $46,59\% - 30,67\% = 15,92\%$

Вплив коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних активів на зміну рентабельності наданих послуг = рентабельність наданих сервісних послуг за 2023 рік - рентабельність наданих сервісних послуг умовна 2 = $68,51\% - 46,59\% = 21,92\%$

Згідно із розрахунками, наведеними у табл. 3.6, видно, що рентабельність наданих послуг зросла з 20,74% у 2022 році до 68,51% у 2023 році. Досягнуте збільшення рентабельності наданих послуг на ТОВ «Т.Д.плюс» було обумовлено зменшенням капіталомісткості наданих послуг з 0,226 грн до 0,089 грн, що дозволило збільшити рівень рентабельності наданих послуг на 15,92%. Збільшення прибутку від операційної діяльності на одну гривню чистого доходу з 0,089 грн до 0,123 грн призвело до збільшення рівня рентабельності наданих послуг на 9,93%. Зменшення коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних активів з 0,175 до 0,09 призвів до зростання рівня рентабельності наданих послуг на 21,92%.

3.3. Кореляційно-регресійний аналіз використання запасів на ТОВ «Т.Д.плюс»

Не всі взаємозв'язки у використанні запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» мають однозначний і чіткий характер. На відміну від функціональних зв'язків, стохастичні зв'язки характеризуються тим, що кожному значенню факторної ознаки відповідає множина значень результативної ознаки.

Кореляційно-регресійний аналіз базується на певних ймовірнісних передумовах. У процесі дослідження аналітик формує гіпотезу щодо наявності, форми та характеру зв'язку між показниками, який на заключному етапі може бути прийнята з певною ймовірністю. Ми висунули гіпотезу про залежність рівня інтенсивності використання запасів на досліджуваному підприємстві від чинників структурного та фінансового характеру.

Відповідно до висунутої гіпотези, у якості результативного показника (y) нами було обрано коефіцієнт оборотності запасів. Цей показник є важливим індикатором ділової активності підприємства. На нього, на нашу думку, впливають описані нижче фактори.

1) Питома вага запасів в оборотних активах (x_1). Збільшення питомої ваги запасів у структурі оборотних активів може свідчити про зростання виробничого потенціалу підприємства або про прагнення захистити грошові кошти від інфляції шляхом інвестування у запаси. Однак, надмірне зростання частки запасів може бути ознакою нераціональної господарської стратегії, що призводить до іммобілізації значної частини оборотних активів у запасах з низькою ліквідністю.

2) Для досягнення оптимального рівня запасів необхідно: провести точні розрахунки потреб у запасах; встановити стабільні договірні відносини з партнерами; забезпечити належну організацію виробничих процесів. Недостатність або надлишок запасів може негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства. З цього приводу нами обрано другий чинник, який впливає на зміну оборотності запасів – коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (x_2).

3) Зростання запасів, особливо в умовах інфляції, часто вимагає залучення кредитів, що при високих відсоткових ставках може погіршити платоспроможність підприємства. Саме тому нами у якості третього чинника обрано коефіцієнт загальної ліквідності (x_3).

Таким чином, ефективне управління запасами на ТОВ «Т,Д..плюс» потребує врахування вищезазначених чинників, що дозволить мінімізувати ризик ліквідності у діяльності підприємства та покращити його фінансовий стан.

Тенденції щодо зміни запропонованих нами чинників впливу на стан оборотності запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» за 2021-2023 роки наведено у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Тенденції зміни складових економіко-математичної моделі ТОВ «Т.Д.плюс»

№ з/п	Показники	Роки		
		2021	2022	2023
1	2	3	4	5
1	Чиста виручка від надання послуг, тис. грн	8173,3	2489,3	6772
2	Середньорічні залишки запасів, тис. грн	100,05	434,65	614,35
3	Оборотні активи (станом на кінець року), тис. грн	2046,3	2249,5	2929,5
4	Запаси (станом на кінець року), тис. грн	200,1	669,2	559,5
5	Власний оборотний капітал (станом на кінець року), тис. грн	442,9	388,8	1218,0
6	Поточні зобов'язання (станом на кінець року), тис. грн	1603,4	1860,7	1711,5
7	Коефіцієнт оборотності запасів	81,69	5,73	11,02
8	Питома вага запасів у структурі оборотних активах	9,8	29,7	19,1
9	Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом	2,21	0,58	2,18
10	Коефіцієнт загальної ліквідності	1,28	1,21	1,71

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Просторово-часова інформація щодо формування результативного показника та чинників, які впливають на неї, наведена у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Просторово-часова матриця

	у	х ₁	х ₂	х ₃		у	х ₁	х ₂	х ₃
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	77,2	0,08	1,17	1,1	7	7,13	0,201	0,62	1,15
2	79,14	0,085	1,56	1,42	8	5,73	0,297	0,58	1,21
3	80,01	0,091	1,89	1,23	9	6,02	0,215	0,91	1,24
4	81,69	0,098	2,21	1,28	10	9,58	0,202	1,42	1,49
5	42,9	0,12	2,1	1,37	11	10,03	0,198	1,76	1,62
6	34,11	0,186	1,4	1,05	12	11,02	0,191	2,18	1,71

Джерело: сформовано авторкою за даними ТОВ «Т.Д.плюс»

Регресійний аналіз (табл. 3.9, 3.10 та 3.11) сформованих даних було здійснено у табличному процесорі Excel й основні висновки щодо побудованої економіко-математичної моделі наведено нами нижче.

Таблиця 3.9

Дані щодо тісноти кореляційного зв'язку між коефіцієнтом оборотності запасів та чинниками, що на нього вирогіднісно впливають

Показник	Значення
1	2
Множинний R	0,834198288
R-квадрат	0,695873264

Джерело: результати розрахунків у табличному процесорі Excel

Коефіцієнт множинної кореляції $R = 0,834$. Він показує, що згідно із шкалою Чеддока (від 0,7 до 0,9) у рівнянні тісний кореляційний зв'язок, який характеризує залежність коефіцієнта оборотності запасів від факторів, які включено до моделі.

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,696$, показує частку варіації результативного значення у, яка пояснюється зміною факторів x_1, x_2, x_3 . Тобто R^2 показує, що 69,6% варіації оборотності запасів можна пояснити змінами обраних чинників.

На частку факторів, які не увійшли до моделі, припадає лише 30,4%.

Рівняння регресії має наступний вид:

$$y = 15,108 - 4,01 x_1 + 17,338 x_2 - 24,782 x_3 \quad (3.1)$$

Таблиця 3.10

Інформація для побудови регресійної моделі впливу чинників на зміну коефіцієнта оборотності запасів

	Коефіцієнти	t-статистика	P-Значення
1	2	3	4
Y-перетин	15,10869729	5,282238	0,000744
Змінна X 1	-4,014297836	-4,37524	0,002364
Змінна X 2	17,338163346	0,574567	0,048138
Змінна X 3	-24,78228652	-1,50696	0,017025

Джерело: результати розрахунків у табличному процесорі Excel

Усі знаки перед коефіцієнтами регресії відповідають реальним економічним залежностям, що відбуваються в товаристві. Так, за результатами побудованої моделі видно, що зростання питомої ваги запасів у структурі оборотних активів знижує коефіцієнт оборотності запасів на 4,01 оберти. Зростання рівня забезпечення запасів власним оборотним капіталом зумовлює зростання коефіцієнта оборотності запасів на 17,338 оберти. Збільшення коефіцієнта загальної ліквідності обумовлює зменшення коефіцієнта оборотності запасів на 24,78 оберти. Вважаємо, що негативний вплив цього чинника на оборотність запасів є обґрунтованим, адже перевищення значення коефіцієнта загальної ліквідності понад рекомендоване (≥ 2) є небажаним для підприємства. У таких умовах спостерігається неефективне збільшення запасів, що буде свідчити про недоліки у його господарській діяльності. Тому для управлінського персоналу ТОВ «Т.Д.плюс» важливо забезпечити оптимізацію обсягу запасів, що дозволить підвищити ефективність управління.

Таблиця 3.11

Результати дисперсійного аналізу впливу чинників на зміну коефіцієнта оборотності запасів на ТОВ «Т.Д.плюс»

	df	F	Значущість F
1	2	3	4
Регресія	3	18,28558	0,000611937
Залишок	8		
Усього	11		

Джерело: результати розрахунків у табличному процесорі Excel

Перевірка статистичної значущості моделі у цілому підтверджується значущістю коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, а також F- критерієм Фішера. Так фактична р-значущість побудованої моделі дорівнює 0,0006 (див. табл. 3.11), набагато менше за загально прийнятий рівень значущості $\alpha = 0,05$, відповідно, можна стверджувати, що із достовірністю 99,95% побудована нами регресійна модель у цілому статистично значуща та надійна.

За результатами проведеного економіко-математичного моделювання можна надати управлінському персоналу ТОВ «Т.Д.плюс» наступні рекомендації:

1. Встановити мінімальні та максимальні рівні запасів для виконання кожної послуги. Запропонований підхід передбачає визначення двох порогів для кожної категорії послуг:

- мінімальний рівень запасів: найменша кількість товару, яка повинна бути на складі, щоб уникнути дефіциту, навіть у випадках непередбаченого зростання попиту чи затримок постачання;
- максимальний рівень запасів: найвища кількість запасів, яку підприємство може зберігати, не збільшуючи надмірно витрати на зберігання та не ризикуючи їх моральним старінням.

Для впровадження запропонованого заходу треба: провести аналіз історичних даних про попит, терміни постачання, а також коливання на ринку; встановити параметри для кожного типу запасів, враховуючи важливість товару для операцій підприємства. Відповідно, такий захід дозволить зменшити ризик дефіциту чи надлишку відповідного виду запасу. Один із різновидів інструментів управлінського обліку, який дозволяє уникнути прогалин у матеріально-технічного забезпеченні діяльності ТОВ «Т.Д.плюс», є використання моделей EOQ (економічно обґрунтованого розміру замовлення). Вказана модель передбачає визначення оптимального обсягу замовлення, при якому загальні витрати на закупівлю та зберігання запасів будуть мінімальними. Вона враховує: постійні витрати на оформлення замовлення; витрати на зберігання одиниці продукції; середньорічний попит на продукт.

Формула EOQ має наступний вигляд:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2DS}{H}} \quad (3.2)$$

де:

D – річний попит;

S – витрати на замовлення;

H – витрати на зберігання одиниці продукції.

Результати розрахунків за запропонованою для використання формулою EOQ можуть бути корисними під час планування закупівель запасів, оскільки дозволяють скоротити зайві витрати, пов'язані із закупівлею та зберіганням запасів.

2. Зробити спробу переходу на моделі консигнації. Перехід на моделі консигнації для управління запасами на ТОВ «Т.Д.плюс» може стати стратегічно вигідним рішенням, яке дозволить підприємству оптимізувати свої витрати, зменшити ризики, пов'язані із зберіганням товарів, та підвищити гнучкість у реагуванні на попит клієнтів. Консигнація передбачає, що запаси залишаються у власності постачальника до моменту їх продажу кінцевому споживачу або використання підприємством, що знімає фінансове навантаження з компанії-замовника та мінімізує ризики накопичення зайвих або застарілих товарів.

Для ТОВ «Т.Д.плюс», яке працює в галузі виробництва комп'ютерів і периферійного устаткування, ця модель особливо актуальна через специфіку технологічного ринку, що характеризується швидким оновленням продукції. Зберігання великої кількості компонентів, які можуть втратити свою актуальність через технологічний прогрес, створює ризики знецінення товару. Використання моделі консигнації дозволяє уникнути таких втрат, адже підприємство оплачує лише ті запаси, які фактично були використані або реалізовані. Це також сприяє більш раціональному використанню обігових коштів, які можуть бути спрямовані на інші важливі завдання, зокрема маркетинг, розробку нових продуктів чи розширення виробничих потужностей.

З точки зору логістики, консигнація дозволяє підтримувати високий рівень доступності потрібних компонентів або готової продукції без необхідності формувати значні складські запаси. Постачальники, які працюють за цією моделлю, зазвичай беруть на себе частину відповідальності за управління запасами, забезпечуючи своєчасне поповнення товару відповідно до потреб підприємства. Це дозволяє ТОВ «Т.Д.плюс» зосередитися на своїх основних процесах – виробництві, збиранні техніки та обслуговуванні клієнтів – і зменшує витрати на утримання складів, включаючи оренду, персонал і операційні витрати.

Однак впровадження консигнаційної моделі потребує ретельної організації та укладання чітких договорів із постачальниками. Необхідно прописати умови зберігання, страхування товарів, терміни їхньої реалізації та відповідальність сторін у випадку дефектів або втрат.

Реалізація моделі консигнації в умовах сучасного ринку України у сфері надання сервісних послуг, як у випадку ТОВ «Т.Д.плюс», є цілком можливою, проте потребує врахування специфіки галузі, особливостей економічної ситуації та ринкових умов. ТОВ «Т.Д.плюс», що працює у сфері виробництва та обслуговування комп'ютерної техніки, вже функціонує в конкурентному середовищі, де споживачі очікують швидкого доступу до якісних послуг і продукції. Це створює сприятливе підґрунтя для застосування консигнаційної моделі, яка може забезпечити підприємству більшу гнучкість у реагуванні на попит.

Український ринок наразі характеризується зростанням ролі партнерських відносин між компаніями, оскільки фінансова нестабільність спонукає бізнеси до пошуку взаємовигідних умов співпраці. Постачальники, які готові працювати за консигнаційною моделлю, можуть отримати конкурентну перевагу, адже така система дозволяє розширити доступ до клієнтів без значних ризиків для замовників. Для підприємств, таких як ТОВ «Т.Д.плюс», які надають сервісні послуги і працюють із кінцевими споживачами та корпоративними клієнтами, це може стати ключовим фактором у зменшенні фінансового навантаження, особливо у періоди коливань попиту.

Одним із найбільших ризиків є складність пошуку постачальників, які готові працювати за консигнаційною моделлю в Україні. Постачальники, особливо з-за кордону, можуть вимагати додаткових гарантій щодо оплати, або ж уникати тривалого зберігання своєї продукції у партнерів. Щоб подолати ці труднощі, ТОВ «Т.Д.плюс» може запропонувати гнучкі умови співпраці, зокрема, використання автоматизованих систем обліку, які прозоро відображають рух запасів і мінімізують ризики для обох сторін. У цьому контексті, інвестиції в ERP-системи стануть критично важливими.

3. Доцільно розширити асортимент послуг, які може надавати ТОВ «Т.Д.плюс». Підприємство може додати до переліку послуг нові напрямки, які доповнюють існуючу діяльність, зокрема:

- послуги ІТ-аутсорсингу – налаштування корпоративних мереж, технічна підтримка клієнтів, обслуговування серверів та хмарних сервісів.
- індивідуальні збірки комп'ютерів – надання послуг зі збирання персональних комп'ютерів під специфічні потреби (геймерські, графічні станції, сервери).
- кібербезпека – консультації та впровадження рішень для захисту інформації клієнтів.
- навчальні послуги – проведення тренінгів із використання програмного забезпечення чи технічного обслуговування комп'ютерів.

Сподіваємося, що розширення спектра послуг, які може надавати досліджуване товариство, дозволить залучити більше клієнтів і підвищити його доходи. Також вказаний захід у сукупності із запропонованими нами вище рекомендаціями, дозволить поліпшити ефективність управління запасами на ТОВ «Т.Д.плюс».

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі загальні висновки.

1. Проаналізувавши літературні джерела, відокремлено підходи до трактування поняття «запаси» в бухгалтерському обліку та економічній літературі: класичний бухгалтерський, економічний, нормативний, технологічний та фінансовий. Надано характеристику кожного підходу.

2. Встановлено, що у дослідженні оцінки запасів підприємства першочерговим є визначення окремих видів оцінки, які пов'язані з ключовими етапами обліку та звітності щодо запасів. Розглянуто оцінку запасів при зарахуванні їх на баланс, надано характеристику процедурам оцінки запасів при їх вибутті та на дату складання фінансової звітності.

Досліджено класифікацію запасів з метою побудови ефективної системи обліку, планування, контролю та управління ресурсами, що дозволяє підприємству досягати кращих фінансових і операційних результатів.

3. Розглянуто нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні, яке базується на національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, податковому законодавстві та інших нормативно-правових актах. Окрему увагу було приділено основним проблемам в сфері нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування запасів в Україні та шляхам їх вирішення. Встановлено, що комплексне вирішення цих проблем як зі сторони держави, так і зі сторони дій самих суб'єктів господарювання, дозволить підприємствам ефективніше вести облік, знизити ризики фінансових санкцій та покращити бізнес-клімат в Україні в цілому.

4. В умовах війни підприємства України обліковуючи і здійснюючи внутрішній контроль операцій із запасами, стикаються з низкою специфічних проблем, що у загальних рисах пов'язані із нестабільністю, ризиками безпеки, інфляцією та логістичними обмеженнями. У кваліфікаційній роботі досліджено різні думки науковців стосовно наявних проблем в системі обліку, контролю та оподаткування

операцій з запасами, а також узагальнено власне бачення щодо даної проблематики з акцентом на напрямки подолання в умовах війни.

5. Товариство з обмеженою відповідальністю «Т.Д.плюс» стало підприємством, на базі якого здійснювалось дослідження практичних аспектів обліку, контролю та оподаткування операцій із запасами. Це торгівельна компанія, яка здійснює діяльність за КВЕД 26.20 Виробництво комп'ютерів та периферійного обладнання, починаючи з 2017 року. З 2023 року на підприємстві працює один головний бухгалтер, здійснюючи облік і контроль діяльності за національними ПСБО. У роботі розглянуто основні бізнес-процеси, які властиві ТОВ «Т.Д.плюс». Облік повністю автоматизований, що дозволяє значно спростити його ведення, зменшити ймовірність помилок, а також зекономити час і ресурси. При цьому застосовуються програмний продукт «BAS Бухгалтерія» та М.Е.Дос. Підприємство знаходиться на загальній системі оподаткування і на загальних підставах є платником податку на прибуток підприємств, платником податку на додану вартість, а також є платником ПДФО, податку на землю та єдиного соціального внеску.

6. Аналіз фінансового стану ТОВ «Т.Д.плюс» показав, що чиста виручка від надання сервісних послуг у 2023 році порівняно із 2022 роком зросла у 2,7 рази. Коефіцієнт оборотності активів зріс з 0,92 у 2022 році до 2,12 у 2023 році. Відповідно, ми бачимо розвиток господарської діяльності на підприємстві. Також зріс прибуток від основної операційної діяльності – зі збитку у розмірі 23,6 тис. грн у 2022 році він перетворився на прибуток у сумі 1,3 млн. грн у 2023 році. Такі позитивні зрушення призвели до зростання рентабельності продажів з -0,95% до 19,85% Суттєво зросла рентабельність власного капіталу протягом 2022-2023 років з 21,07% до 59,3%. Фінансова стійкість та платоспроможність на ТОВ «Т.Д.плюс» у 2023 році порівняно із 2021 та 2022 роками значно покращилась.

7. Досліджено діючу систему обліку, контролю та оподаткування операцій з запасами на підприємстві, зокрема вивчено первинні документи з руху запасів, регістри синтетичного обліку з програми BAS, фінансову та іншу звітність, а також статутні й організаційні документи. Окрему увагу приділено кореспонденції рахунків

з руху запасів на ТОВ «Т.Д.плюс», а також системі внутрішнього контролю операцій з ними.

За результатами дослідження встановлено певні дискусійні та проблемні питання в системі управління запасами на ТОВ «Т.Д.плюс» і надано комплекс рекомендацій керівництву для вдосконалення системи управління в цілому і зокрема обліку та контролю запасів:

- удосконалення автоматизації обліку запасів та управління підприємством в цілому;
- вдосконалення облікової політики щодо запасів;
- оптимізація процедур внутрішнього контролю запасів;
- підвищення кваліфікації персоналу.

Необхідність практичного вдосконалення обліку та внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» обумовлено певними перевагами, що отримає підприємство при їх впровадженні, зокрема підвищення точності фінансової звітності, забезпечення відповідності законодавству та нормативним вимогам, зниження ризиків і втрат, підвищення ефективності внутрішніх процесів та покращення прийняття управлінських рішень.

8. Питома вага запасів підприємства у структурі оборотних активів зменшилась з 29,7% у 2022 році до 19,1% у 2023 році. Коефіцієнт оптимальності складу запасів складав: на кінець 2021 року – 0,02; на кінець 2022 року – 0,08; на кінець 2023 року – 0,32. Тобто, поступово він зростає до рекомендованого рівня (1). Разом з тим, вважаємо склад запасів підприємства є оптимальним, оскільки немає сенсу накопичувати зайві виробничі запаси, які в умовах війни можуть стати неліквідними.

Рентабельність наданих послуг зросла з 20,74% у 2022 році до 68,51% у 2023 році. Досягнуте збільшення було обумовлено зменшенням капіталомісткості наданих послуг; збільшенням прибутку від операційної діяльності на одну гривню чистого доходу. Зменшення коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних активів з 0,175 до 0,09 призвело до зростання рівня рентабельності наданих послуг на 21,92%.

9. Результати моделювання показали, що зростання питомої ваги запасів у структурі оборотних активів знижує коефіцієнт оборотності запасів на 4,01 оберти.

Зростання рівня забезпечення запасів власним оборотним капіталом зумовлює зростання коефіцієнта оборотності запасів на 17,338 оберти. Збільшення коефіцієнта загальної ліквідності обумовлює зменшення коефіцієнта оборотності запасів на 24,78 оберти.

За результатами проведеного економіко-математичного моделювання управлінському персоналу ТОВ «Т.Д.плюс» надано наступні рекомендації:

- використовувати модель EOQ (економічно обґрунтованого розміру замовлення). Результати розрахунків за запропонованою для використання формулою EOQ можуть бути корисними під час планування закупівель запасів, оскільки дозволяють скоротити зайві витрати, пов'язані із закупівлею та зберіганням запасів.

- розглянути спробу переходу на моделі консигнації для управління запасами. Для ТОВ «Т.Д.плюс» це може стати стратегічно вигідним рішенням, яке дозволить підприємству оптимізувати свої витрати, зменшити ризики, пов'язані із зберіганням товарів, та підвищити гнучкість у реагуванні на попит клієнтів. Консигнація передбачає, що запаси залишаються у власності постачальника до моменту їх продажу кінцевому споживачу або використання підприємством, що знімає фінансове навантаження з компанії-замовника та мінімізує ризики накопичення зайвих або застарілих товарів.

- розширити асортимент послуг, які може надавати ТОВ «Т.Д.плюс» послугами ІТ-аутсорсингу; індивідуальною збіркою комп'ютерів; консультаціями та впровадженням рішень для захисту інформації клієнтів.

Таким чином, вважаємо, що надані рекомендації щодо вдосконалення обліку та внутрішнього контролю запасів на ТОВ «Т.Д.плюс» значно підвищать рівень управління підприємством взагалі, сприятимуть зниженню фінансових та операційних ризиків, покращенню управлінських процесів, а також посилять ефективність обліково-контрольної системи підприємства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх О. В., Задніпряна А. С. Внутрішній контроль та внутрішній аудит запасів. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. № 5-6 (306-307). С. 31-40.
2. Безкоровайна Л. Облік виробничих запасів: повторюємо, узагальнюємо. *Ibuhgalter*. 2024. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/1468> (дата звернення: 14.11.2024).
3. Безсмертна О. В., Сергійчук І. В. Основні мотиви формування запасів на підприємстві. Матеріали ЛІІ науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ. Вінниця. 2023. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40772/18740.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 11.09.2024).
4. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63-67. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7000&i=9> (дата звернення: 25.10.2024).
5. Валянова С., Москалюк Г. Аналіз та контроль запасів при використанні гуртових знижок. *Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Браславські читання. Економіка ХХІ століття: національний та глобальний виміри»*, 06.11.2024. Одеса: ОДАУ. С. 358-361.
6. Волкова Н. А. Економічний аналіз: Навч. посібник. За ред. Волкової Н. А. / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ОНЕУ, ротапринт. 2015. 310 с.
7. Волчек Р. М. Методи рішень в антикризовому управлінні : конспект лекцій. Частина 1. Одеса: ОНЕУ. 2023. 101 с.
8. Вороная Н. Запаси та їх класифікація. *Бухгалтер 911*. 2021. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1056426.html> (дата звернення: 11.09.2024).
9. Гавриличенко Є. Методичні засади проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/459> (дата звернення: 07.11.2024).

10. Гайбура Ю. А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ. 2021. 176 с.

11. Гончарук С., Бойко О. Сучасний стан та напрямки вдосконалення обліку виробничих запасів за національними і міжнародними стандартами. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 7 (119). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5905> (дата звернення: 10.10.2024).

12. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Фінансовий аналіз та звітність : електронний практикум комбінованого (локального та мережного) використання. Вінниця: ВНТУ. 2022. 144 с. URL. https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2023/Epifanova_2022_144.pdf. (дата звернення: 18.11.2024)

13. Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ МФУ від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 08.09.2024).

14. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз. Нав. посібник. Київ. ЦУЛ., 2023. 440 с.

15. Кривешко О. В., Шпарик Я. Я., Мельник Н. В. Особливості управління запасами в кризових умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/95.pdf (дата звернення: 25.10.2024).

16. Круш П. В., Орлюк Ю.В. Теоретичні основи управління матеріальними запасами підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Київ, 2017. № 14. С. 239-245.

17. Кулик В., Карпенко Є. Процесно-орієнтоване управління виробничими запасами: обліково-аналітичні аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. №9. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-9-09-01> (дата звернення: 11.10.2024).

18. Луценко І. Логістичне управління запасами: навчально-методичний комплекс дисципліни: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 69 с.

19. Малахова А. В., Мартиненко О. В. Проблеми обліку запасів і оптимізація обліково-аналітичних процедур в управлінні підприємствами. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 920-923.

20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-02_ukr_2016.pdf (дата звернення: 22.09.2024).

21. Міщенко К. Списання пошкоджених та знищених запасів під час воєнного стану. *FactorAcademy*. 2023. URL: <https://factor.academy/blog/spisannya-poshkodzhenix-ta-znishhenix-zapasiv-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 11.10.2024).

22. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ МФУ від 27.06.2013 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru> (дата звернення: 02.11.2024).

23. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Новіков І. Т. Аудит : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2020. 852 с.

24. Пеняк Ю. С., Беляєва Л. А., Рудь О. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. Випуск 5. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-09-01> (дата звернення: 27.09.2024).

25. Перебийніс В. І., Дроботя Я.А. Логістичне управління запасами на підприємствах : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2015. 279 с.

26. Переоцінка запасів у воєнний час. *Ліга закон*. 23 серпня 2024 року. URL: https://buh.ligazakon.net//analitics/230044_pereotsnka-zapasv-u-vonniy-chas-bukhgalterskiy-oblk (дата звернення: 19.10.2024).

27. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 15.09.2024).

28. Подмешальська Ю. В., Скирдова О. А. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції: практика і досвід*. 2021. № 21, С. 93-99.

29. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ МФУ від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. (дата звернення: 01.10.2024).

30. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14> (дата звернення: 12.11.2024).

31. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів: наказ МФУ № 2 від 10.01.2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text> (дата звернення: 13.09.2024).

32. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ МФУ № 246 від 20.10.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 13.10.2024).

33. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства : Наказ МФУ № 635 від 27.06.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

34. Рагуліна І. І., Нижня А. С. Облік та внутрішній аудит запасів на підприємстві: сучасний аспект. *Scientific community: interdisciplinary research*. 2021. № 40. С. 180-188. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/8138/8111> (дата звернення: 12.11.2024).

35. Рубан Л. О., Яковенко Т. І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 319-324.

36. Савченко Р. О., Савченко Н. М., Дем'янюк І. В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288> (дата звернення: 11.11.2024).

37. Скаско О. І., Кут Д. М. Застосування нових систем управління запасами на підприємствах в умовах ринкової нестабільності та військового конфлікту. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2024. Вип. 76. С. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1541> (дата звернення: 05.09.2024).

38. Смалій Ю., Бенчак В., Польова Т. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7360> (дата звернення: 13.09.2024).

39. Степаненко О. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Випуск 47. С. 108-114. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/21.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

40. Степаненко О. Обліковий аспект побудови класифікації виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 30. С. 166-171.
41. Ткаченко О., Шендрик К. Вивчення методики проведення аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2656> (дата звернення: 17.11.2024).
42. Федак Л.М. Запаси підприємств: сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький, 2012. №1. С. 157-162.
43. Череп А. В., Гамова О. В., Козачок І. А. Фінансовий аналіз. Навч. посібник. К.: Видавничий дім «Кондор». 2020. 268 с.
44. Шаховалова Є.О., Ситник Л.С. Антикризове управління: обґрунтування управлінських рішень: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса. 2023. 116 с.
45. Шевченко Л. Я., Мулява В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 4(102). С. 72-76.
46. Шишкова Н. Л. Оцінка ефективності автоматизації запасів підприємства. *Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України»*. К.: КНЕУ, 2023. С. 250-252.
47. Шпінь В., Мельник Т. Методика оцінки запасів підприємства за вітчизняними і міжнародними стандартами обліку. *Молодий вчений*. 2021. Вип. 1 (89). С. 213-219. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/183> (дата звернення: 01.10.2024).
48. Шпирко О.М., Семенова С.М. Облік виробничих запасів і аналіз ефективності їх використання : монографія. Київ : ВД «Артек», 2018. 239 с.

49. Asset: Understanding Its Importance in Financial Management. *Inspired Economist*. 2023. URL: <https://inspiredeconomist.com/articles/asset/> (дата звернення: 29.10.2024).

50. Wann B. Inventory Accounting Valuation & Revaluation. *Accounting Professor*. 2023. URL: <https://accountingprofessor.org/inventory-revaluation-topics-amp-considerations-for-management-accountants/> (дата звернення: 23.10.2024).

51. Inventory: Understanding its Role and Management in Business Finance. *Inspired Economist*. 2023. URL: <https://inspiredeconomist.com/articles/inventory/> (дата звернення: 09.11.2024).

52. Inventory Changes and Their Financial Impact on Businesses. *AccountingInsights*. 2024. URL: <https://accountinginsights.org/inventory-changes-and-their-financial-impact-on-businesses/> (дата звернення: 18.11.2024).

53. Napolitano A. 11 Accounting Best Practices. *Napolitanoaccounting*. 2023. URL: <https://www.napolitanoaccounting.com/accounting-best-practices-implementing-effective-inventory-management/> (дата звернення: 08.10.2024).

54. Samani N. Comprehensive Guide to Inventory Accounting. *Deskera*. 2023. URL: <https://www.deskera.com/blog/inventory-in-accounting/> (дата звернення: 08.10.2024).

ДОДАТКИ